

A magyar zsidó mártírok emlékművénél

a Raoul Wallenberg Emlékparkban

(Budapest VII., Wesselényi utca 5.)

2010. július 4-én, vasárnap, délelőtt 9.30 órakor

megemlékezést

tartunk, melyre Önt és b. családját tisztelettel meghívjuk.

Zoltai Gusztáv, az Emanuel Alapítvány titkára

Tanítást adok – böli néder (Mátot – Mászé)

A hetiszakas első részének eleje a fogadalomról szól, annak feltételeiről és feloldhatóságáról. **Is ki jidior néder l'Hásém...** Ha valaki fogadalmat vagy esküt tesz az Örökkévalónak... aszerint éljen. A következő, már személyre szabott szabályok az eskü fogalmát már mellőzik, csak a fogadalommal foglalkoznak. Azt is nemekre bontva, pontosabban a női nemre.

Vöisá ki tidor neder – ha nő tesz fogadalmat... és itt megváltoznak az eddig ismert szabályok. Ha még otthon lakik, **böbét ávihá**, apja házában, **vöim heni ávihá otá** – ha apja hallotta és megtiltja neki, hogy fogadalmat tegyen, fel van mentve alóla. Ha férje hallja meg és letiltja, akkor is fel van mentve. Ha az apa vagy a férj nem szól semmit – érvényes a fogadalom.

Kol nidré – minden fogadalom, amit Istennek tettem, oldassék fel – mondjuk jom kippur beköszöntekor. Itt jegyezzük meg, hogy Bölcséink elleneznek bizonyos, nevezzük profánnak, fogadalomtételt. Különösen hangzana egy olyan fogadalmi szöveg: ha megnyerem a lottófőnyereményt, minden hétfőn és csütörtökön el fogok járni a zsinagógába. De sorolhatnánk vég nélkül, amikor az illető belecsempész a szövegbe valamilyen vallási motívumot abban a hiszemben, hogy ettől már „kósserrá” válik a fogadalma.

Hát nem! A hagyomány szerint a zsidó ember által kimondott minden szó, minden mondat eskünek, illetve fogadalomnak számít! És mivel ez alól nincs feloldozás, ezért hozzáteszi: böli néder – fogadalom nélkül! Ez még a profán témákra is érvényes. Pl. holnap felmegyek hozzád egy kávéra – böli néder.

Néhány évtizede az ún. zsidónegyed területén lépten-nyomon hallani lehetett ezt a kifejezést. Ma már ez csak elvétve fordul elő, s ha mégis, erős a gyanú, hogy az illető külföldi turista...

Eskü, fogadalom – „síkos terep” a hagyománytisztelő ember számára. Ha egy mód van rá, elkerüli. **Július 10-én**, szombaton, erről is szó lesz a tóraolvasás folyamán.

Van persze értelmes és szép fogadalom is. Ilyen a „bál csüve”, a zsidósághoz, annak vallási részéhez való visszatérés fogadalmá, elhatározása. Maradjunk meg inkább ez utóbbi kifejezésnél.

Ráv

Múzeumok éjszakája a Herzl téren

2010. június 19., este. **Múzeumok éjszakája. Helyszíni tudósítás a Dohány utcai zsinagóga előtti Herzl térről és környékéről, a szombat kimenetelétől hajnali fél 3-ig.**

Sajnálom, hogy nem rendelkezem légi felvétellel, mert az mutatta volna meg igazán szívet gyönyörködtetően és valóságot tükrözően a sokszorosan tekeredő-kígyózó kíváncsi-sort, mely bebocsátásra várt.

Az eseménysorozat formabontó szombatbúcsúztatóval kezdődött, melyen **Frölich Róbert**, a Dohány utcai zsinagóga főrabbija, fia, **Benjámin**, valamint **Szilágyi Gábor** kántor funkcionált.

Ezután több helyszínen, gyakran egy időpontban több eseményen zajlott a program. A Jewinform pavilonjai és a Wesselényi u. 7. szám előtti, gyertyafénnyel megvilágított tér, a „Séták a pesti zsidónegyedben” program (Zachor Alapítvány) regisztrációs asztalkái voltak a leglátogatottabbak az első két órában. Innen indulva, az önkéntesek mintegy 20 fős csoportokkal 40 perces kis túrákat tettek a Rumbach S.–Király, Holló-Dob–Kazinczy utca útvonalon, s korrekt magyarázatokkal kiegészítve történeti áttekintést tudtak nyújtani az érdeklődőknek.

Ha már a Hősök Temploma, akkor innen értelem szerinti választottam a II. emeleti Goldmark Teremből leválasztott kis részt, ahol fotókiállítást, vetítést láthattunk, makettel illusztrált előadást hallhattunk a budapesti zsidónegyedről.

Frölich Róbert főrabbi havdalája Benjáminnal

Visszasétálván a Herzl tér felé, jó volt látni, milyen sokan álltak meg egy pillanatra emlékezni és fotózni a csodaszép Fát az Emanuel Emlékparkban. Mozdulni sem lehetett a tömegtől, a Dohány előtti beléptetésnél fegyelmezett százak váraakoztak, hogy megnézhessék Magyarországot és Európa mesés szép kincsét, a Zsinagógát, és kicsit megpihenve, kinyitva a szív zsilipjeit, élvezzék **Lisznyai Mária** és **Tóth József** orgonajátékát. A rövid hangversenyt követően

150–200 fős csoportoknak önkéntesek, felkészült „idegenvezetők” (pl. a Zachor Alapítvány tagjai, **Frölich Kati**, **Polyák Ágoston**, **Gáti Péter**) mutatták be a templom szépségeit. A Herzl téren felállított színpadon a Fellegini Multikulti Bulizenekar „Világzenei éjszaka” címmel adott műsora keretében óriási etnozenei bemutatózás zajlott, az irányzatok 15–20 percenként váltották egymást.

Nem kis fáradsággal átjutva a tömegben, ezután a Zsidó Múzeum programgyűjtését választottam. Már a bejáratnál macesszel és autentikus, ebből készíthető étkek receptjeivel kedveskedtek az intézmény munkatársai. Beszálltam a kényelmes liftbe, s egy kis időre csatlakoztam az első emeleti állandó kiállítást bemutató idegenvezető csoportjához. A második szint bővelkedett látni- és tennivalóban. A „Zsidó szöveg” címmel a közelmúltban megnyitott, fantasztikusan szép és műfajában egyedülálló tárlatot az Első Pesti Szöveggyűjtés elnöke és a múzeum kurátora mutatta be.

Ugyanezen az emeleten szefárd zenei aláfestést gitárral-énekel **Budai Miklós** nyújtott. A belső termekben **Radnóti Zoltán** rabbi fogadta a kíváncsiakat, aki kérdésemre elmondta, az első órában mintegy ötvenen szerették volna nevüket héberül leírva begyakorolni, és érdeklődtek a héber nyelv története iránt is. A kézműves-foglalkozás ügyes

kezű felelősei a havdala eszközeit készítették el, **Gyárfás Katalin** (Zachor Alapítvány) és a Berzsényi Dániel Gimnázium diákjai káprázatos origamitechnikájukkal varázsolták a látogatók elé a hagyományos fűszertartót, fonalak felhasználásával pedig a csavart gyertya vált látványos tapinthatóvá. Pár méterrel arébb kvízzjáték zajlott, a tesztlapok helyes kitöltése után sorsolás döntötte el az értékes díjak (könyvek) tulajdonosainak nevét.

Ha pedig a sok látvány hatására megéhezett valaki, a téren lehetőség volt a Carmel étterem büféasztalainak kóser választékából fogyasztani. Természetesen ezen a napon sem feledkeztek meg a szervezők a nehéz helyzetbe került emberekről, az árvíz során elhagyott családokról. Számukra, a Magyar Vöröskereszttel együttműködve, gyűjtést rendeztek a Dohány utcai zsinagóga előtt.

Micsoda éjszaka volt! Kora hajnalban a kipihentebbek, a ráérőbbek még rótták a különféle helyszíneket, láttak, tapasztaltak, ismeretekkel gazdagodtak. A cikkíró (is) csak remélni tudja, hogy a szívek megnyíltak, a bepillanthatóság eloszlatott téves információkat, esetleges rossz beidegződéseket. Illesse köszönet a valóban igen sokoldalú programsorozat valamennyi látható és nem látható munkatársát és önkéntesét.

gj

A Tikkun Olam Projekt

A Szochnut hátrányos helyzetű magyar és izraeli fiatalokat segítő programjáról Büchler Tamás projektkoordinatorral beszélgettünk Szilágyi Iván Péter.

– Az elmúlt években lehetőség nyílt arra, hogy zsidó fiatalok 18–26 éves korig a Taglit-Birthright programmal ingyenesen kiutazhassanak Izraelbe egy 10 napos országjáró túrára. Ez a program arra jó, hogy közelebb kerüljenek a zsidósághoz, erősítsék identitásukat és megismerjék Izrael látványosságait. Azonban ez egy egyszerű lehetőség, pedig sokan úgy jönnek haza kintől, hogy szeretnének többet tudni az országról és bekapcsolódní más zsidó programokba. A résztvevők nagy része nem rendelkezik az igazi zsidó otthon háttérével, nem kapott zsidó neveltetést vagy oktatást, s ezzel az egyszerű izraeli utazással aligha tudnánk letéríteni őket az asszimiláció útjáról.

Ezért találtuk ki lassan két éve, hogy szükség van egy olyan projektre, amelynek segítségével fiatalok többet tanulhatnak a zsidóságról, a gyökereikről, és hasznos önkéntes munkát végezhetnek Izraelben. Így született meg tavaly az első Tikkun Olam Projekt, amit idén követ a második.

– **Hogyan történik a felkészítés?**

– A projekt első lépése, hogy a kiválasztott fiatalok fél évig együtt tanulnak, készülnek. A felkészítés magában foglalja a héber nyelv tanulását, workshopokat és tréningeket a következő témákban: a zsidó önkéntesség és a szociális igazságosság alapjai, az ifjúsági munka módszertana, az izraeli társadalom, történelem és politika, közösségépítés, adománygyűjtés, pályázatírás stb.

A felkészítés részeként a program izraeli része előtt a tervek szerint idén egy tábort szervezünk hátrányos helyzetű vidéki roma gyerekeknek. Ez kapcsolódik a projekt nevéhez is: Tikkun Olam, azaz „a világ javítása”. Ez a zsidó gondolatvilág, értékrend egyik alappillére, mely szerint felelősek vagyunk a körülöttünk lévőkért is, nemcsak saját magunkért.

– **Hogyan zajlik a program Izraelben?**

– Az izraeli program két részből áll. Az első héten Tel-Aviv szegényebb negyedeinek ún. „illegális” óvodáiban fogunk önkénteskedni. Ezek nem annyira óvodák, mint inkább gyermekmegőrzők, ahol egy-két asszony vigyáz 30–40 vagy akár több gyerekre, akik azért illegálisak, mert afrikai vagy ázsiai menekültek és feketemunkások gyermekei. Ezek a

gyerekek sokkal inkább afrikai, mintsem izraeli körülmények között élnek: nincsenek játékaik, nem megfelelően tápláltak, rongyos ruháik vannak és a környezetük nem felel meg a legalapvetőbb higiéniai követelményeknek. A törődés legapróbb jeleiért is nagyon hálásak, és ha mi nem lettünk volna ott nyáron, hetek teltek volna el anélkül, hogy kimentek volna a játszótérre vagy a parkba, vagyis bent ültek volna a fülledt, légkondicionáló nélküli lakásokból kialakított óvodákban. Sok a csecsemő is, akinek szintén fontos, hogy az etetésen és pelenkacserén túl néha valaki törődjön velük.

A program második részében Észak-Izraelben, Naharija környékén nyári napközis táborokban foglalkozunk a gyerekekkel. Ezt úgy kell elképzelni, hogy reggel megérkezünk, és nagyjából kora délutánig fejlesztő foglalkozásokat tartunk a kisiskolás vagy nagycsoportos óvodás korú gyerekeknek. Itt a kihívás elsősorban abban rejlik, hogy a résztvevők többsége alig-alig beszél héberül (fél éves hébertanulástól nem lehet csodákat várni), és így kell tartalmas és színvonalas programokat szervezni. Ezért találtuk ki, hogy olyan dolgokat oktassunk, amelyekhez nem kell nyelv: például zene, tánc, kézművesség stb. Persze mindig azzal kezdjük, hogy mesélünk a magyar zsidóságról, kiemelve olyan alakokat, akik az izraeli gyerekeknek is ismerősek, pl. Herzl vagy Szenes Hanna. Sok izraeli gyereknek ez az első élménye a diaszpóra zsidósággal kapcsolatban.

A projektre elsősorban olyan fiatalok jelentkeztek eddig és jelentkeznek idén is, akik nem pusztán utazgatni és nyaralni

akarnak Izraelben, hanem tényleg meg akarják ismerni Izraelt, annak minden ellentmondásával, problémájával és kihívásával. Hivatalosan üdülési része nincs a programnak, ez komoly és felelősségteljes munka a gyerekekkel – de természetesen esténként lehetőség nyílik megismerkedni Tel-Aviv éjszakai életével is. Mivel a munka komoly és fárasztó, ráadásul önkéntes, ezért a fiatalokra jellemző az erős motiváltság és lelkesedés. Tavaly sokan életük egyik legnagyobb élményeként élték meg a programot, remélem, ez most is így lesz.

– **Ki támogatja a programot?**

– Elsősorban a Szochnut – JAFI támogatja és szervezi, az amerikai zsidó közösségek segítségével. Éppen ezért a program észak-izraeli részén amerikai fiatalok is csatlakoznak hozzánk, akik angolul tanítják a gyerekeket.

Összegezve, a Tikkun Olam Projekt lényege, hogy megmutassuk: zsidóként felelősek vagyunk egymásért, nemcsak Izraelnek vagy Amerikának kell támogatnia minket, hanem mi is képesek vagyunk valami tartalmasat és hasznosat adni, és segíteni ott, ahol a leginkább szükséges, ezzel hidat alkotva a magyar zsidó fiatalok és az izraeli gyerekek között.

Új bevándorlók a Ben Gurion repülőtéren

GIORA SHARON FŐKÁNTOR

Adalékok a kántorművészet történetéhez

1.

Gyönyörű művészeti ágat, egyben fontos vallási elemet mutatok be, melynek dicső múltjáért az előtünk járó nagyok sokat tettek. Jelene, jövője a mi kezünkben van, és kötelességünk megőrizni, továbbvinni, és átadni az utánunk jövőnek. A hagyomány szó héber megfelelője MASZORET. A szó töve – M'SZÁR – átadást, továbbítást jelent, tehát a hagyományt nem csupán át vesszük, hanem tovább is adjuk, mivel nemcsak utódok, hanem elődök is vagyunk. Itt kegyelettel szeretnék megemlékezni Kármán György tanszékvezető úrról zsl., aki életének, működésének nagy hányadában a zsidó liturgikus zene ügyét szolgálta. A kántorművészet értője és szerelmese volt. Utódai vagyunk, emlékének akkor áldozunk méltóan, ha életművét, a zsinagógai zene életben tartását és továbbfejlesztését kötelességünknek tartjuk.

Az ének, a zene mindig szerves része volt a zsidó életnek, vallási megmozdulásoknak, különböző eseményeknek. Az egyiptomi kivonulás tórai leírásában a tengeren való sikeres átkelés után Miriam összegyűjtötte a nőket, és énekkel, dobszóval, táncsal hódoltak az Örökkévalónak.

Dávidról, a zsoltáros királyról fennmaradt, hogy hárfán játszott, énekelt, sőt táncolt is Isten dicsőítésére. A 150. zsoltár részletesen felsorolja a hangszereket, kezdve a hárfától a 10 húros pengető hangszeren (amit ASZOR néven nevez meg a zsoltár), a kürtön, a dobon, a cintányéron, a lanton át az úgynevezett UGAV-ig, az orgona ősig. Míg a kohének (papok) az égőáldozatokat mutatták be, a leviták (segédpapok)

énekükkel, zenéjükkel kísérték a szertartást.

A diaszpóra (szétszórás) kezdetétől a templomi szertartások, a liturgia óriási változásokon ment át. Egyes korszakok különösen jelentősök a változások, reformok szempontjából. A lerombolt Szentély helyét átvették a zsinagógák. Ez egy görög szó, a gyülekezés házat jelenti, és ennek pontos héber fordítása a BÉT K'NESSZET kifejezés. A helytől és a környezettől függően, más vallások ráhatásával formálódott és alakult később a zsidó szertartási rend, ezen belül a liturgiai zene.

A Szentély pusztulása után az áldozatbemutató helyét átvették az imádságok. A későbbiekben a rabbik (szellemi vezetők, tanítók) foglalták el a kohániták helyét, majd az előimádkozó vette át a leviták szerepét. Bizonyos szokások, imák a Szentélyből átkerültek a zsinagógai gyakorlatba, mint például a S'MA és az azt megelőző, valamint az azt követő áldások, zsoltárok. Bizonyos szentélybeli szertartások pontos megismétlése mellett vannak olyanok is, melyeket csak hozzávetőleg, megemlítve, vagy – jobb szó hűján – „utánozva” tartunk továbbra is a liturgiai rendben. Egyike ezeknek a jom kippuri AVODA (szolgálatétel), ami annak a pillanatnak a remiszenciája, amikor a főpap évente egyszer kiejtette Isten nevét a Szentek Szentjében. A belső Szentélyt nevezték Szentek Szentjének (KODES HÁKODASIM), ahová a főpap is csak egyszer egy évben léphetett be, miután előtte egy héten át (tehát roshánától jom kippurig) mindenkitől elszigetelve, búnbánattal és megtéréssel töltötte napjait, majd nyilvánosan megvallotta bűneit, azután megtisztalkodott, fehér gyolcs köntöst öltött, így ment a Szentélybe. Onnan kihallgatták a hangját, amit az AVODA szövege szerint a többi pap és a nép reszketve hallgatott, mert a főpap kimondta a Szent Nevet. A

nép leborult, és arcával a földet érintve válaszolt: BORUCH SÉM K'VOD MÁLCHUTO L'OLÁM VÁED – Áldassék Királyságának dicsősége neve örökkön örökké! A jom kippuri szertartásnak ez a pontja számomra, és úgy érzem, a legtöbb elhivatott kántor számára az egyik legmegrázóbb pillanat. Az ember úgy érzi, hogy közvetlenül Isten színe előtt áll. Ezekben a percekben érzem a legkézzelfoghatóbban, hogy a gyülekezet küldötte vagyok, kiválasztott ember, aki nagy felelősséget hordoz.

A zsidó liturgiai zene legrégebbi ismert formája a TROP – a tóra felolvasásának hagyományos, kántáló melódiája. A szó a görög TROPOS szóból ered, mely fordulatot, módot jelent. Az eredeti TROP-hoz minden bizonnyal a ma használt szefárd tóraolvasó dallam áll a legközelebb. Az Európában és a világ más részein alkalmazott tóraolvasási dallamrendszer, melyet az askenázi templomi közhasználatban NEGINA vagy TÁÁMIM néven ismerünk (negina = zene, táámim = hangok), már erősen magán hordja a környezeti ráhatásokat. Az askenázi trop, táámim több formája ismert, más a kelet-európai, más a német-osztrák hatású, megint más az Izraelben használt dallam. Ugyanígy a szefárd melódiák is különbözőek, más a jemeni, megint más a marokkói, iraki, tuniszi, és egészen más a spanyol-portugál zsidóság tóraolvasási dallamvilága.

A mai időszakítás első évszázadaiban az imák intonálására egy önkéntes, bizonyos ismeretekkel rendelkező, úgynevezett SALIACH CIBUR-t választottak. Saliach cibur annyit jelent: a közösség küldötte, követe, megbízottja. A HÁZÁN, vagyis a kántor mint hivatásos feladatkör körülbelül a VI. századtól alakult ki és vette át az „imamester” (BAAL T'FILA) szerepet.

(folytatjuk)

Körzeti kitekintő

Szeged

Weiner Leó születésének 125. és halálának 50. évfordulója alkalmából koncertet adott a Szegedi Weiner Kamarazenekar *Weninger Richárd* karmester vezényletével az Új Zsinagógában. A programban tíz darab szerepelt a Gyermeknek c. sorozatból, *Sin Katalin* (cselló) és *Feletár Melinda* (hárfa) közreműködésével elhangzott a Román csellóra, hárfára és vonószenekarra, valamint felcsendült a Divertimento I., II. is. A zeneszerző az újkori magyar zene konzervatív ágának egyik legkiválóbb képviselője volt. A róla elnevezett zenekar 1979 óta járja a világot, számtalan hazai és nemzetközi verseny nyerteseként. A megemlékezéssel egyidejűleg jelent meg *Pacsika Emília* tollából a karmesterről szóló A muzsika szegedi professzora c. alkotás, amelynek bevezetőjét *Stefan Zweig* híres mondása adja: „Könyveket csak azért írunk, hogy védekezzünk minden élet kérelhetetlen ellenfele, a múlandóság és a feledésbe merülés ellen.”

L.A.

Debrecen

„Debrecenbe kéne menni.” A jól ismert dal egy évek óta megrendezett, ízelőbimbókat izgalomba hozó programra invitálta a lakosságot.

Városunk jelképe a mindenki által közismert „pulykakakas”. Évek óta hagyomány, hogy e „címeres állat” jegyében pulykanapokat tartanak a főtéren. Így történt ez idén is. De az igazi kuriózum az a vasárnap volt, amikor is a DZSH kóser konyháját felkérték, nevezzen be a rendezvényre pulykahúsos sóletjével. A felkérés megtisztelő volt, de meghökkentő is, hiszen nem pulykahúsból az igazi...

(Folytatás a 3. oldalon)

A zsidónegyed kapujáról

Sajtótájékoztató

„A zsidónegyed kapuja” címmel szervezett sajtótájékoztatót a Mazsihisz-BZSH, melyen többek között írott és elektronikus médiumok, hír-ügynökségek, ifjúsági szervezetek képviseltették magukat. A 2009 tavaszán megkezdődött projekt állomásairól, az idén júniusi befejezésig megvalósult elképzelésekről, valamint a Múzeumok éjszakája zsidó vonatkozásban is nagyszabású programsorozatáról adott igényes és átfogó tájékoztatást *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgató.

Elsőként *Vadas Vera*, a ZSIKK igazgatója üdvözölte a megjelenteket, bemutatta a terv valóra váltásában munkálkodók közül a Pro Regio képviselőjét, *Toronyi Zsuzsa* levéltár-igazgatót, *Deák Andrédát*, *Paszternák Tamást*, majd megköszönte a sajtó képviselőinek, hogy számos fővárosi rendezvény ellenére sokan tartották fontosnak ezt az eseményt.

Zoltai Gusztáv tájékoztatója: „Ezekben a napokban jelentős események zajlanak a kultúra és a turizmus területén a Hitközség szervezésében a zsidónegyedben. A 2009-ben indított A zsidónegyed kapuja című beruházási projektünk június végén zárul. Ennek keretében komplex látogatóközpont jön létre a Dohány utcai zsinagóga és a Magyar Zsidó Múzeum épületegyüttesében. A Közép-magyarországi Regionális Operatív Program közel 40 millió forintos támogatásának köszönhetően ma már szinte valamennyi tervezett szolgáltatás elérhető. Ki kell emelnem a Jewinformot, turisztikai információs központunkat, amely a templom árkádsorában közvetlenül, de az interneten keresztül is naponta tájé-

koztatja az ideérkezőket nemcsak a zsinagóga és a múzeum, hanem számos más zsidó intézmény programjairól is. A komplex kiszolgálás érdekében új panorámalift épült, melynek segítségével sok évtized után mindenki számára akadálymentesen közelíthető meg a Magyar Zsidó Múzeum. Wesseleányi utcai épületünk földszintjén modern mellékhelyiség-komplexum épült. A zsinagógába lépcsőlift biztosítja a bejutást a mozgáskorlátozottaknak. Június végére elkészülnek az új, egységes arculatú információs táblák és térképek, melyek kielégítik az infokommunikációs akadálymentesítés 21. századi igényeit. A mai naptól elérhető a múzeum állandó kiállításán az audio guide-rendszer magyar változata. A hanganyag hét nyelven készül. A világnyelvek mellett a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatásával valamennyi visegrádi ország nyelvén is hallható lesz. A tárgyakból tematikus útvonalak választhatók, ezzel a látogatók egyéni igényeik szerint haladhatnak, megismerve a magyar zsidó történelmet, a tradíciót, szokásokat, ünnepeket. Tervezzük a hanganyag könyv formájában való megjelentetését is.

A Budapesti Zsidó Hitközség 2009-ben újabb pályázatot nyújtott be a KMOP-hoz, a Goldmark Terem és a kapcsolódó helyiségek turisztikai fejlesztésére. Ez a projektünk közel 300 millió forint támogatásban részesült februárban.

Erre a támogatási szerződést április végén kötöttük meg a Pro Regio Nonprofit Közhatalnok Kft.-vel. A projekt során a Wesseleányi utca 7. szám alatt felújítjuk a műemlék épület teljes külső homlokzatát. A híres Goldmark

A 60 éves Herczog Lászlót köszöntötték a Síp utcában

Herczog Lászlót, a Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség elnökét a Hitközség székházában a Mazsihisz és a BZSH vallási és világi vezetői ünnepélyes keretek között köszöntötték 60. születésnapja alkalmából. *Feldmájer Péter*, a Mazsihisz elnöke elmondta, hogy az ünnepelt a magyarországi zsidóság „alapintézményének” számít, aki számos egyéb funkciója mellett mohéli minőségében több száz fiúgyermeket vett fel Ábrahám Szóvetségébe. *Streit Sándor*, a BZSH elnöke Újpesten töltött közös gyermekkorukról szólt. *Deutsch Róbert* főrabbi, méltatva Herczog László érdemeit, Isten áldását kérte rá. *László Miklós* vezető előjáró közvetlen szavakkal gratulált, majd *Zoltai Gusztáv* üv. igazgató üdvözölő mondatok kíséretében nyújtotta át a Hitközség ajándékait. A Mázl tov! feliratú csokoládétorta elfogyasztásával zárult a bensőséges hangulatú fogadás.

Sokszínűség, befogadó, nyitott szellemiség Tanévzáró a Scheiberben

Kiváló eredményeikért elismerésben részesültek a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola tanulói. Az intézmény tanévzáró ünnepélyen a diákokat *Réz Gáborné* igazgató köszöntötte. Az eseményen jelen volt *Streit Sándor*, a BZSH elnöke, *Zoltai Gusztáv*, a Mazsihisz ügyvezető igazgatója, valamint az iskola egyik vallási vezetőjeként *Deutsch Róbert* főrabbi.

Sok szépet és jót köszönhet iskolájának, mondja a 12. osztályos *Fodor Milka*, aki hetedikes korában jött ide tanulni.

Érdeklő a héber nyelv és a zsidó szellemiség, a Biblia és a judaisztika – meséli. – Itt elsajátíthattam vallásunk alapjait, átélhetem, milyen nagy ajándék jelentenek az ünnepek. Barátságos a hangulat, az emberek tisztelik egymást. Akkor is, ha más vallásúak, hiszen nemcsak zsidó diákok tanulnak nálunk. Megbecsüljük egymás értékeit.

Hasonlóan beszél az iskoláról *Tar Katalin* angoltanár.

– Nagy értékünk a sokszínűség. A gyerekek a legkülönbözőbb szociológiai háttérrel érkeznek hozzánk. Befogadó, nyitott iskola vagyunk. Az idejáró nemzsidó gyerekektől távol áll majd az antiszemitizmus, mint ahogy a zsidók is árnyalt képet kapnak a társadalomról. Nem egy keresztény szülő azért küldi ide a gyermekét, mert tetszik neki, hogy a Scheiberben fontos szerepet játszik a morál, a Tóra által közvetített erkölcsiség.

– Igaz, elsősorban zsidó szellemiségű az intézmény, de szívesen látunk mindenkit, aki azonosulni tud a koncepciókkal – így *Réz Gáborné* igazgató. – Tanáraink ambíciózusak, igyekeznek a

gyerekeket a képességeiknek megfelelő irányba terelni. A tehetséggondozás mellett fontosnak tartjuk a felzárkóztatást: diszgráfias, diszkalkuliás diákjainkkal külön foglalkozunk.

A fenti magánbeszélgetésekben elhangzottakat igazolta az ünnepély. A néhány versből, dalból álló műsor két része között az intézményvezető az eredményeket méltatta. A 372 diák év végi, összesített átlaga 4,03 lett. Legjobbnak a 2. osztály bizonyult, tanulói 4,7-es átlaggal zárták a tanévet. Az iskola 31 kitűnő és 56 jeles diákkal büszkélkedhet.

A színjátzó szakkör egy fesztiválon szerzett ezüst minősítést. A gyerekek a Dohány utcai zsinagógában a brit hercegi pár előtt léptek fel. Az igazgató többek között a rangos sportvetélkedőkön elért sikereket említette, valamint az Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny angol döntőjébe bejutott 30 diákot, az ott elnyert 23. helyezést. Voltak, akik a magyar anyanyelvű nemzetközi vers-és prózamondó vetélkedőn arattak babérok, mások az úrkutatás jövőjéről szóló NASA-pályázaton kaptak díjat, vagy az egyházi iskoláknak kiírt, Felelőségünk a teremtet világegyetem pályázaton tunkék ki.

A győztesek közül kiemelkedik a világtalan *Velegi Dorotya*, aki fogytékkossága ellenére a kerületi rajzverseny 4. helyezette lett. Az ünnepi műsorban elhangzó zenedarabokból a hallgató a többi mellett hazavihette az Elmentem én sétálni kezdetű, erdélyi zsidó népdal édesbűs dallamát is. A szintén világtalan *Helmes Renáta* és *Taskovics Adél* énekelték.

Rados Virág

Teremben többfunkciós kulturális teret alakítunk ki, amelyben rendszeresen lesznek kisebb színházi előadások, koncertek, kulturális programok. Új, interaktív kiállítás jön létre a negyedről. 2011 tavaszán az érdeklődők már a Gyökerek elnevezésű információs központban kutathatnak múltat és családfát, és a földszinten betekinhetnek a Magyar Zsidó Levéltár látványraktárába is, hasonlóan a külföldi példákhoz. A kiviteli tervek elkészültek, hamarosan megjelenik felhívásunk a Közbeszerzési Értesítőben. A két ismertett

projekt a Mazsihisz és a BZSH jelenleg futó legnagyobb fejlesztései közé tartozik, s azt a célt szolgálja, hogy minél több látogató érkezzen hozzánk, mindenki lehetőséget kapjon a zsidó kultúra és életforma megismerésére. A társadalomban még ma is sokszor tabuként kezelt témákat az intézményeink és a nyitott, megújuló terek teszik majd érdekessé valamennyi ideérkező számára. Új, színes programkínálatunk reményeink szerint széles célcsoportot vonz majd.

gál

Börze a Hunyadin

Sem az időjárásra, sem a látogatottságra nem lehetett panasz a Hunyadi téri templomkörzetben megrendezett BÖRZE szervezőinek.

Ez alkalommal sokgyerekes, nehéz helyzetű nagycsaládosok számára is nyitott és térítésmentes volt ruhatárak felújítása, az apróbb-nagyobb tárgyak pótlása.

A felajánlásokból származó rengeteg holmi mintegy fele talált gazdára, a megmaradt cikkeik sem vesznek kárba, egy országos lefedettségű bíró alapítvány osztja majd szét az árvíz sújtotta települések lakói között.

Illesse köszönet azokat az idős klubtagokat, akik vasárnapjuk nagy részét önkéntesként a Hunyadi tér 3.-ban töltötték.

A hagyomány a változatlanul nagy igényre való tekintettel folytatódik majd, az újabb időpontról a lap hasábjain is értesülhetnek az érdeklődők.

g

Fejlesztő foglalkozás Újpesten

A Generációk Klubja szervezésében mintegy kilenc hónapra keresztül heti egy alkalommal lehetett része 10-12 sértült fiatalnak, felnőttnek (az újpesti Israel Sela Otthon lakói közül) tematikus fejlesztő foglalkozásban. A két szakember, *Simon Judit* tánc- és zenepedagógus (négy évtizedes svájci és német gyakorlattal) és *Weisz-Fóti Judit* gyógypedagógus szabadidejükben, térítésmentesen, elhivatottsággal, szaktudással és szeretettel végezték, amire vállalkoztak. Egy aprócska program megtanulása is belefér a szorgalmi időbe, s ezt a kis dalos-táncos műsort adták elő – a hétköznapi délután ünnepé várszólva – „hazai pályán”, Újpesten az érdeklődőknek.

Bittner Judit és *Lisznyai Mária* a program elismeréseként barátságból fergeteges hangulatot várszoltak; a szereplők és a nézők, a felkészítők és az Otthon alkalmazottai táncra perdültek, és kis időre megfeledkeztek a nehézségekről, gondokról. Köszönet érte mindazoknak, akik részesei voltak. Összel folytatjuk!

gáljuli

A NÜB vezetőségválasztása

A Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete a mandátumok lejártá miatt vezetőségválasztó közgyűlést tartott.

Első napirendi pontként meghallgatták Szemes Iván elnök beszámolóját, aki bejelentette, hogy egészségügyi állapotára hivatkozva a továbbiakban nem kívánja tisztét betölteni, de természetesen részt vesz a NÜB tevékenységében és maximálisan segíti a megválasztandó új elnök és a vezetők munkáját.

Lazarovits Ernő javasolta, hogy a közgyűlés Szemes Ivánt válassza meg örökös, tiszteletbeli elnöknek, amit egyhangúan meg is szavaztak.

Ezt követően Drucker Tibor, a Jelölő Bizottság elnöke javaslatot tett az új elnök személyére. Az előzetes felmérések alapján két név vetődött fel: Frisch György és Lebovits Imre.

Tekintettel arra, hogy más javaslat nem hangzott el, a

titkos szavazólapon a két név került fel. Az elnök Frisch György lett 57 szavazattal, az elnökhelyettes pedig Lebovits Imre 11 szavazattal, ugyanis a közgyűlés úgy döntött, hogy aki a több szavazatot kapja, az az elnöki, aki a kevesebbet, az az elnökhelyettesi pozíciót töltheti be.

A szavazólapon feltüntetett elnökhelyetteseket, alelnököket a közgyűlés titkos szavazással egyhangúan elfogadta.

Hanti Vilmos, a MEASZ elnöke felszólalásában pozitívan értékelte a NÜB tevékenységét Szemes Iván vezetése alatt.

Frisch György hangsúlyozta, hogy továbbra is jó kapcsolatokat kíván fenntartani és továbbfejleszteni a MEASZ-szal, a Mazsihisszel, a Muszoéval és a Zsidó Kongresszus további szervezeteivel.

L. E.

António J. Mendes portugál nagykövet részt vett a Wallenberg Emlékparkban az Igaz Emberek emléktáblájánál tartott megemlékezésen arról a két portugál diplomatáról, akik a holokauszt alatt mintegy ezer budapesti zsidó életét mentették meg. A képen Zoltai Gusztáv üv. igazgató, Peremiczky Szilvia, a Zsidó Múzeum igazgatója, Lazarovits Ernő külügyi osztályvezető és a nagykövet látható.

Sziván 20.

Az ortodox hitközség 1946 óta évente megtartja a sziván hó 20-i megemlékezést. Az idén a szertartás jól szervezett és mélyen megindító volt. Szépszámmú imádkozó, köztük jelentős számú böjtölő vett részt a gyászünnepségen.

A dátum egy lengyelországi pogrom emléknapjaként már a háború előtt is szerepelt a kalendáriumban. Mivel azonban a vidéki zsidóság deportálása, elhurcolása erre az időre esett, a vézorkorszak után e napot Jahrzeitként jelölték meg azok számára, akik nem tudják, hogy pontosan mikor vesztették el hozzátartozóikat. Szlichot-füzetet is kiadtak, amely rögzítette a javasolt imákat és a megemlékezés menetét. Ezen útmutatáshoz híven szoltárrecitálás vezette be a gyász óráit. Majd a mincha ima következett, amelyet a hitközség (a böjtölők közül mindenképpen) legidősebb tagja, Mózes Imre tanító mondott el. A tóraolvasást és a Szlichot-füzetben lévő fohászok elmondását mély átélessel, hagyományos dallamon végezte Keszenbaum Árje, aki negyedszázada áll a hazai zsidóság szolgálatában.

A drását ráv Weisberger T. Mojse főrabbi tartotta. Idézett a Szentírásból. „A testvéreitek, egész Izrael háza sirassák meg a tüzet”, mondta az Örökkévaló. De az idegen tűz 6 millió mártír életét emésztette el, köztük 600 ezret magyar földről. Mi nyújthat vigaszt? Csak a tóranulás. Sokan úgy gondolták, hogy sikerül kiirtaniuk a zsidó népet, a vallást. A Tóra ereje és a hithez való hűség adott erőt a túléléshez. Száz nap múlva beköszönt a ros hásaná, az újév. A mai áhítatos napon kezdjük el a szellemi felkészülést a jeles időszakra. Fohászok, hogy szerencsés legyen mindnyájunk számára az elkövetkezendő esztendő, és ne ismétlődjön meg soha a mostoha múlt, az embertelenség. Kezdjük el a magunkba nézést – figyelmeztette a jelenlévőket a főrabbi.

A záróimát a közösen elmondott kádís követte, méltó befejezéseként a sziván hó 20-án a Kazinczy utcában eltöltött megható óráknak.

D.G.

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

India

Az indiai Kerala államban lévő Észak-Paravur városkában a helyi hatóságok és a központi kormány támogatásával megkezdődött a 400 éves zsinagóga helyreállítása, ami egy 12. században alapított templom helyén épült. Dél-India legszebb és legrégebbi zsinagógája a közeli Cochin városban élő mintegy 3000 zsidó vallási központja volt. A hívek többsége az Izrael Állam kikiáltását követő években elhagyta az országot. A Jerusalem Post tudósítása szerint jelenleg mindössze 35 hittestvérünk él a régióban. Dr. Veni V. Ias, Kerala turisztikai államtitkára kijelentette, hogy az épület helyreállításával egyrészt az eltűnt zsidó közösség emlékét akarják megőrizni, másrészt a régió etnikai sokszínűségét kívánják bemutatni. Az épület helyreállításának költségei elérik az 1,6 millió dollárt.

Lengyelország

A lengyelországi Wrocławban a helyreállítás után felavatták az 1829-ben, neoklasszikus stílusban épült nagy zsinagógát. Az egykor Breslauinak nevezett városban a nácik az 1938. novemberi Kristályéjszakán feldúlták a templomot, amit a megszállók később raktárnak és garázsak használtak. A közösség tíz évvel ezelőtt kapta vissza a hatóságoktól az épületet. Az avatáson Jichak Rapoport főrabbi mondott imát. Mintegy nyolcszáz fő vett részt az ünnepségen, amelyen a zsidó közösségek képviselői mellett Izrael Állam nagykövete, Wrocław érseke, a város polgármestere és más közéleti személyek is megjelentek.

Izrael

Az orosz nyelvű média Tel-Avivban tartott 12. világtalálkozója alkalmából mintegy kétszáz újságíró, szerkesztő és kiadó, valamint az orosz kormány képviselői látogatást tettek a jeruzsálemi Jad Vasemben, a Holokauszt Történelmi Múzeumban és más emlékhelyeken. A résztvevők 49 országból, köztük Oroszországból, az USA-ból, Kanadából, Vietnamból és más államokból érkeztek. A Jad Vasem munkatársai tájékoztatást adtak a posztiszovjet térségben folyó kutatásokról, és bejelentették, hogy a közelmúltban megnyílt a szervezet orosz nyelvű honlapja. A vendégeket a látogatásra elkísérte Juli-Joel Edelstein, a Netanjahu-kormány tájékoztatással és a diaszpóra ügyeivel foglalkozó minisztere.

Görögország

A Görögországi Zsidó Közösségek Központi Tanácsának nyilatkozata szerint a gazdasági válság elmélyülésével megszorodtak az antiszemita provokációk az országban. Két nappal a Szalonikiben lévő zsidótemető meggyalázását követően ismeretlen tettesek megrongálták a Rodosz szigetén épült holokauszt-emlékművet is. Januárban a krétai zsinagógát érte támadás. A zsidó szervezetek határozott intézkedéseket követeltek az athéni kormánytól a felelősök megbüntetése és a további antiszemita akciók megakadályozása érdekében. Az országban jelenleg mintegy hater ezer hittestvérünk él. A nácik 65 ezer zsidót hurcoltak el 1941 és 44 között, akiknek a túlnyomó többsége lengyelországi haláltáborokban pusztult el.

kovács

Körzeti kitekintő

(Folytatás a 2. oldalról)

Egy ilyen kihívás elől nem szabad megfutamodni, lesz, ami lesz, benevezünk! Nyári forróság, a sátor ellenére a leégés veszélye, de az ott tüsténkedőket semmi nem tántoríthatta el a nemes küzdelemtől. Kis műanyag tálkákban jól megfért egymás mellett az elmaradhatatlan hagymás tojás, a sólet, a hús és a töltelék... no meg egy pohárka kóser bor – kísérőnek, csakis a jobb emésztés végett.

Elmondható, hogy kora délutánra egy szem bab nem sok, annyi sem maradt. Már ez is nagy örömet szerzett, s a „hab a tortán”: főszakácsunk, Amálka különdíjat kapott!

Igazán elmondható, kóvéd volt bőven, sőt felkérést kaptunk a Márton-napi Liba-napokra is!

KLUBPORTÁL

Alma utca

Mint ismeretes, az Alma utcai Szeregetothon vezetése tervszerűen és tematikusan gondoskodik a lakók szórakoztatásáról.

Május-június hónapban több ismert ember és közéleti személyiség is nagy szeretettel és azonnal elfogadta az invitálást.

A Sabbathsong kamaragyűttes tagjai saját, Eszter címet viselő musicaljükből adtak elő részletet, de elhangzott klezmer és jiddis dal is. Olyan hangulatot varázsoltak, hogy az idős emberek, átvéve a ritmust és a hangzást, velük énekeltek. Spánn Gábor volt ludas matyis humorista, rádiós műsorvezető, az ORZSE tanára megtörtént eseteket idézett, keserűdes fűszerezéssel.

A közelmúlt politikai egyénisége, Hack Péter, akinek élete párja az ORZSE-n doktorált, aktuális témákat feszegetett, majd válaszolt a feltett kérdésekre. Bebizonyosodott immár sokadszorra, hogy az idős otthonlakók igenis naprakészek az országot érintő kérdésekben.

Világosi Gábort, aki közel két évtizeden át ült az Országgyűlés padsorában, két ciklusban alelnökként is, megnyugtató, a komfortérzetet növelő feleletekre sarkallták az érdeklődők. Vajon sikerült-e?

Bánó András érkezését is nagy érdeklődéssel várták az Alma utcában, a médiaszakember az írott és elektronikus sajtó körül várható változásokról adott áttekintést. Szó esett saját karrierje alakulásáról is, majd számos kérdés hangzott el, melyekre sok humorral fűszerezett válaszokat adott.

Fellegi Ádám zongoraművész az „Önök kérhetnek” taktikát választva, szinte szívkiüldít játszott a hölgyeknek-uraknak (Chopin, Mozart, Beethoven stb.), és maximálisan elbűvölt mindenkit. Csak az idő szabott határt a hosszabb játéknak.

Szécsi József, az ORZSE tanára, a Keresztény-Zsidó Társaság főtitkára a kumráni tekercekről beszélt, s a komoly téma ellenére feszült figyelem kísérte előadását. A Vermes-kötetből felkészült lakók kérdésekkel bombázták az előadót.

A csütörtöki klub vendége volt Rivka Weisberger rebbeben, aki játékos vetélkedőt szervezett, melyen a zsidósággal kapcsolatos kérdések hangzottak el, majd „hozott anyagból” barcheszt gyúrt-fonott, készített elő sütésre. Az ortodox hitközség főrabbijának feleségét Budai Ibolya köszöntötte egy szép verssel.

Vencel György kántor

A vagon most Tiszafüreden állt meg...

Az Élet Menete Alapítvány holokauszt-vagonkiállítását néhány héttel ezelőtt Tiszafüreden lehetett megtekinteni. Ez volt 2007 óta a 40. helyszín, korábban már 83 000 ember, elsősorban középiskolások láthatták a megrázó képeket.

A szervezésben a Tiszafüredi Menóra Alapítvány, valamint a Hit Gyülekezete lelkes hívei nyújtottak segítséget. Már az év elején elkezdtek az egyeztetést Pintér Erika polgármester asszonnyal, a helyi iskolák igazgatóival, a történelemtanárokkal és a médiával. Mindannyian örültek a lehetőségnek, ami a választási eredmények tükrében még inkább indokoltnak tűnik. Ezen az egyik leghátrányosabb helyzetű környéken a nagy munkanélküliség miatt igen erős a szélsőséges eszmék vonzása, elsősorban a fiatalok körében. Könyvtárosként évtizedek óta azt látom, hogy szinte teljesen leszoktak az olvasásról, elsősorban az internetről tájékozódnak, erősen elfogult honlapokról, így nagyon könnyű őket manipulálni.

A vagonkiállítás megnyitóján mintegy száz gyermek és számos felnőtt, iskolai igazgatók, helyi képviselők, tanárok és más érdeklődők vettek részt. Gordon Gábor, az Élet Menete Alapítvány elnöke bevezető szavaiban elmesélte, hogy az ő családja, ősei is Tiszafüreden éltek, a rokonok közül sokakat innen vittek el, ezért számára is különösen fontos, hogy városunkban van az utazó kiállítás. Pintér Erika polgármester az élet és az emlékezés fontosságát emelte ki, s elmondta, hogy egy pályázat keretében a helyi iskolák számára külön tananyagot állítanak össze, amelynek része lesz a tiszafüredi zsidóság és a holokauszt története, hamarosan minden tiszafüredi érettségiző számára tételként is. Lebovits Imre, a város díszpolgára megemlékezett a mintegy 120–130 zsidó családról, kereskedőkről, iparosokról, ügyvédekről, orvosokról, majd szolt azokról az emberekről, akik életük kockázatával mentették az üldözötteket. E sorok írója saját családját idézte fel, akik már mintegy 220 éve ezen a környéken éltek. Azokat a déd- és nagyszülőket, nagynéniket, nagybácsikat, kisgyerekeket, akiket megöltek a gázkamrákban és a munkaszolgálatban.

Verő Tamás rabbi a deportálásokról, a túlszűfolt marhavagonokról beszélt, majd a gyászimát recitálta héberül és magyarul. A megnyitó után Novák Ilona muzeológus, a projekt ötletgazdája mutatta be a kiállítást.

A vagon négy nap alatt 21 általános és középiskolási osztály, mintegy 710 gyerek és számos felnőtt tekintette meg, nemcsak Füredről, de a környékről is hoztak osztályokat. Novák Ilonán kívül a tárlevetést önkéntes segítőként Lakatos Ádám és e sorok írója végezte. Ádám, aki korábban történelemszakként kapcsolódott be a munkába, és akitől én is sokat tanultam, felhívta a gyerekek figyelmét nagy felelősségükre, arra, hogy tanúként már ők az utolsó, akik a holokauszt túlélőivel találkozhatnak, elmondhatják mindezeket a többieknek, és tehetnek valamit a holokauszttagadás ellen. Végül az osztályok egy-egy kavicsot helyeztek el a mártírok emlékére.

A kiállításról tudósított mindhárom helyi televízió és a helyi újság is. Nemrég készült el a tiszafüredi, az egrői és a debreceni zsidóság emlékkönyve: az amerikai zsidó öskereső Jewishgen weboldalon, melynek elérhetősége: www.shtetlinks.jewishgen.org/Tiszafured (csak a település nevét kell kicserélni a többi oldalhoz). Szeretnénk minél több hasonló emlékkönyvet készíteni, angolul és magyarul egyaránt, ehhez várnánk az Önök segítségét is, családi fotókat, dokumentumokat, városokat és zsinagógákat ábrázoló képeket. Talán ezzel is tehetünk valamit a sötétség oszlatásáért.

A Tiszafüredi Menóra Alapítvány ez évben augusztus 22-én rendezi meg az V. Tiszafüredi Zsidó Fesztivált, ahol fellép a Budapest Klezmer Band. Ezúttal a téma a zsidó étkezési szokások lesz, szeretnénk ehhez kapcsolódóan kiállítást, előadást, könyvvásárt és vacsorát is szervezni. Minden kedves érdeklődőt szeretettel várunk a szép Tisza-tó parti kisvárosban.

Orbáné dr. Szegő Ágnes könyvtáros, történész

Mártír-istentiszteletek 2010

Július 4.		
Keszthely	11.00	zsinagóga
Jászberény	11.00	temető
Karcag	11.00	zsinagóga, temető
Pécs	10.30	zsinagóga
Szombathely	11.00	temető
Tapolca	13.30	volt gettó és temető
Jánoshalma	11.00	zsinagóga
Július 11.		
Sopron	11.00	temető
Szekszárd	10.00	holokauszt-emlékmű
Soroksár	9.30	temető
Erzsébet	10.15	temető
Csepel	11.30	temető
Újpest, Rákospalota, Pestújhely	18.00	Újpesti zsinagóga

Deutsch Gábor legújabb könyvéről

Scheiber Sándor, az Országos Rabbiképző Intézet néhai főigazgatója egy rabbiavató beszédében ekként fogalmazta meg a zsidóság mibenlétét: „A zsidóság nem a születéssel kezdődik, és nem a halállal ér véget. Van. Szüntelenül. Formálódik. Örökös folyamat.”

A teljes címén „Képes lapok a múltból (életek, történetek, zsinagógák, képeslapok)” a zsidóságról, a magyarországi zsidóságról szól, erről az „örökös folyamatról”. E könyv, írásaival és a fényképeivel, így együttesen: „tényképekkel”, a múltról szól a jelenhez, a múlt néhány kiragadott szegmense segítségével. Amit itt lát és olvas az olvasó, az már a régmúlté. Az a vallásos, hagyományt követő életvitel és életforma, melyet a vidéki Magyarország zsidósága a 20. század első felében még követett és magának vallott, ma már visszahozhatatlanul eltűnt, akik azt „megélték”, azokat elpusztították. A múlt értékeit és szépségeit lehet sajnálni, lehet visszakívánni, de feltámasztani már lehetetlen, ahogyan az azt „megélték” is. Emlékeznünk és emlékeztetnünk erre viszont kötelességünk. E célt is szolgálja a „történetes-képeskönyv”, a maga „tényképeivel”.

A múlt és az emberi sorsok iránt érdeklődők mellett e könyv a képeslapok kedvelőire is szól, vagyis a szélesebb olvasóközönséghez. A zsidóság 20. századi magyarországi történelmét ugyanis nemcsak az itt élt és élő zsidóknak kell(ene) megismerniük, hanem mindenkinek, akit ezen ország történelme, tehát az egykoron itt élt emberek sokaságának sorsa érdekel. A mű, felépítéséből következően, széleskörűen igyekszik a különféle igényeket kielégíteni, hiszen nézhető képeskönyvként, olvasható egyféle korrajzként, elbeszélések gyűjteményeként, élettörténetek tárházaként és helytörténetként is. Ám nem ez a lényeg! Ami e könyvben látható és olvasható, az mind a múltról szól. A közelmúltól. A közelmúltól, amelyben egy sajnálatos hiátus állt be. Valami véget ért a 20. század közepén, valami véget ért a holokausztal, hiszen a holokauszt nem pusztán az európai és a magyarországi zsidóság nagyobbik felének fizikai megsemmisítését jelentette, hanem egy korszak végét is. A vidéken élő zsidóságot szinte teljesen megsemmisítették, visszatérő maradványok beköltöztek a nagyvárosokba és a fővárosba, vagy elhagyták szülőföldjüket. Majd teljesen megszűnt létezni a vidéki Magyarország zsidósága. Kevesen, nagyon kevesen emlékeznek már – koruknál fogva is – a környezetükben élt zsidókra vidéken. E „képeslapos” könyv bemutatja a hajdani vidéki zsidóság életét, megismerteti egykori környezetükkel, felidéz a legendákat, hagyományokat, ekként állítva emléket a megylakoltaknak.

Deutsch Gábor írásai, tudósításai, emlékező és emlékeztető sorai olyanok, mint megannyi építő-emlékkő a magyarországi zsidóság 20. századi történelmének falában. Ő, mindenki „Dajcs bácsija”, ki szerényen meghűződik a háttérben, úgy tetszik, hogy csak hagyja beszélni az emlékezőket, ő csak lejegyzí szavait. Holott ő a beszélgető, ő a krónikás, a „nagy dolgok tudója”, ki ropant fontos dolgot visz végbe. Úgy cselekszik, ahogyan a sűchbéli Bildád tanácsolta Jóbnak: „Mert kérdezd csak az előbbi nemzedéket s figyelj őseik kutatására; mert mi tegnapiak vagyunk és nincs tudomásunk, mert árnyék napjaink a földön! Nemde ők oktatnak majd téged, megmondják neked és szívből fakasztanak szavakat.” Hagyja mesélni, emlékezni az emlékezőket és ez-

Deutsch Gábor beszél, mellette Benedek István Gábor

zel emlékeztet, nem hagyja elfeledni a múltat, megírja, megörökíti a következő nemzedéknek, miként azt a képeslapok is tették.

Nyomda és Kiadó Kft. Budapest, 2010. 160 oldal. Felelős kiadó: Izsák Gábor.)

Oláh János, a kötet szerkesztője

A képeslapok (Izsák Gábor gyűjteményének becses darabjai) mindehhez dokumentumul szolgálnak, elevenen láttatják a történelmet, hiszen az ott ábrázoltak döntő többsége már csak e lapokon és az egyre kevesebb, egyre fogyó lélekszámú emlékező emlékeiben létezik. A történetek és a képeslapok, a „tényképek”, mind-mind a múltat idézik fel, így lesznek a történetek és a képeslapok képeslapokká jelenünkben. Jó nézelődést e lapokon!

(Deutsch Gábor: *Képes lapok a múltból [életek, történetek, zsinagógák, képeslapok]*. Gabbiano Print

A Keresztény–Zsidó Tanács ülése

A Magyarországi Baptista Egyház központjának dísztermében Várszegi Asztrik püspök, pannonhalmi főapát, a Keresztény–Zsidó Tanács elnöke üdvözölte a megjelenteket, majd Tamás Bertalan, a tanács főtájkára, valamint Szécsi József, a Keresztény–Zsidó Társaság főtájkára beszámolt a Nemzetközi Keresztény–Zsidó Tanács Berlinben lezajlott üléséről, amely elfogadta az Új Életben korábban már ismertetett tizenkét pontot. A budapesti eseményen a Mazsihiszt Domán István főrabbi, Lazarovits Ernő külügyi vezető, Markovics Zsolt és Róna Tamás rabbi, a tanács állandó tagjai képviselték. Tatai István református lelkész most megjelent, Egyház és Izrael című könyvét mutatta be. Az ülésen szó volt a tanács ifjúsági szekciójának megalakulásáról, amelybe bekapcsolódott Markovics Zsolt és Róna Tamás is.

Felújítás és felavatás

A Gondolatkö körül

Felavatták Erzsébetvárosban a Carl Lutz parkot és a hőst méltató Gondolatkövet.

Egy évvel ezelőtt, az erzsébetvárosi lakosok jelzéseit figyelembe véve, Solymári Gabriella önkormányzati képviselő kezdeményezte a Carl Lutz park felújítását, átépítését. Idén a Föld napja alkalmából a lakókkal, diákokkal, képviselőkkel közösen virágosították, öltöztették természetes ruhájába a teret, majd helyükre kerültek az utcabútorok. A Gondolatkö Kövén a következő idézet található: „...beleőrülök, amikor hirtelen döntenem kell, kit mentsek meg. Hol van Isten?” (részlet Carl Lutz naplójából)

Az átadóünnepségen elsőként Gergely József köszöntötte a megjelenteket, és beszédében úgy fogalmazott: „Mi, az utókor képviselői, kötelesek vagyunk ápolni emléket. Ezt a kötetet pedig a tisztesség, a lelkiismeret és az erkölcsi parancsok írják elő számunkra.” Az alpolgármester reményét fejezte ki, hogy az emberek gyakran visszajönnek majd ide megpihenni, és arra kérte az egybegyűlteket, mielőtt továbbindulnának, gondoljanak egy pillanatra a nagyszerű, igaz emberre, aki életüket mentett.

Kispál Tibor, a Kerületfejlesztési Bizottság elnöke történelmi áttekintést adott Carl Lutz életéről, és elmondta, hogy halála után 16 évvel Budapesten szobrot állítottak emlékének. Ezt követte a Molnár Antal Zeneiskola növendékeinek klarinét-előadása. Frölich Róbert főrabbi arról beszélt, hogy Eszter könyve óta ismerjük a rejtőzködő Isten fogalmát. A soá során Isten elrejtőzött, de az olyan embereken át, mint Carl Lutz, azért mégiscsak megmutatta az arcát.

Az ünnepség zárásaként Rosenfeld Dániel Imre, az ORZSE kántor szakos hallgatója a sófár megfújása előtt elénekelt a Lödör vador – Nemzedékről nemzedékre – kezdetű imarészletet. Erzsébetváros ismét gazdagabb lett egy élménnyel, és gazdagabb lett egy felújított virágos „szigettel”.

Rosenfeld Dániel Imre erzsébetvárosi lakos

Az Éjféli Kiáltás Misszió szervezésében újtára indult a második Holokauszthajó a vészidőszak emlékeztetőre. Az izraeli, az amerikai, a német és a lengyel nagyköveteken kívül jelen volt Lazarovits Ernő, a Hitközség külügyi osztályvezetője, aki kádíst mondott, valamint Fekete László főkántor, aki a Kél málé ráchámimot recitálta.

JÓTÉKONYSÁGI KONCERT „AZ ÉLET MENETE ALAPÍTVÁNY” JAVÁRA
DOHÁNY UTCAI ZSINAGÓGA 2010. NOVEMBER 14. 18.00

Sztevanovity

Zorán
Hejli
Hernádi
Kern

Judit

András

Az est fővédnökei: Presser Gábor, Falusi Mariann, Hegedűs D. Géza és Szabó Tamás a 2009. évi Jótékonyági koncert közreműködő művészei

Jegyek: Alexandra Könyvesházak

(Károly körút, Párizsi Nagyrátház) és www.jegy.hu

www.eletmenete.hu

Tallózás egykori zsidó újságokban

Terror

„És minden legendák fölött
megáll egyszer a nap,
mintha máglyán föllobogna:
gyilkos és áldozat.”
Mezei András

1929. november havának egyik esőtől nedves, hideg, telet idéző délutánján feldúlt arcú fiatal ember lépett be az Egyenlőség című zsidó politikai hetilap Teréz körüti szerkesztőségébe. Egzaltált külsejével egészen megrémítette az íróasztala mellett dolgozó dr. Szabolcsi Lajost. Az átlagnál jobban kidudorodó orra mérsékelten táncolt nagy, sötét zsidó szemek között.

– Beck Béla vagyok – mutatkozott be. – Ne haragudjanak, hogy így betörtém ide. Tíz éve annak, hogy az apámat meggyilkolták. – Arca megvonaglott. – Keserű visszaemlékezés – bölintett komor arccal. – Világgá akarom kiáltani az igazságtalanságot! – Hallgatott egy kicsit, majd elkezdte történetét: Még diák voltam. A veszett háború és a kommün után gazdasági válság érezte a hatását. A novemberi hideg és a szénhiány miatt a fővárosi iskolák, ahova jártunk, kénytelenek voltak kapukat bezárni. A szabadságot testvéreimmel együtt odahaza, Izsákon, a leg-

édesebb helyen, a szülői házban töltöttük. Nem is sejtettük, hogy a boldogságnak hamarosan vége. Apám, emléke legyen áldott, szorgalmas kereskedő volt. Nem voltunk gazdagok, de megéltünk rendszeresen. Apám támogatta a falut, Izsákot, és Orgoványt is. Segített, jótékonykodott, adományozott, ha volt miből. Gyakran ettek asztalunknál koldusok, átutazó chászidok, vándorok, szegény emberek, bármilyen vallásúak. Apánk arra tanított minket, gyermekeket, hogy tiszteljük a szegényeket, mert, mint titokzatos mosollyal megjegyezte: lehet, hogy az ócska gúnya egy Illés prófétát takar...

Elhallgatott. Levegő után kapkodva zihált.

– 1919. november 17-e kegyetlenül hideg, téli nap volt. A szél fűtyülve járta ördögtáncát, és a nagy pelyhekben hulló hóból magasan felnyúló tölcseréket kavart. Házunk vályogfalai között meleg volt. A márvimáról hazatérve, még sokáig beszél-

gettünk, aztán elaludtunk. Ez volt az utolsó boldog esténk. A vaskályhában vidáman pattogott a tűz, a cserépkályhában száraz fa égett, még emlékszem rá, valami szépet álmodtam, amikor éjfél után durva dörmöbölés verte fel a csendet.

– Ki az? – kérdezte az apám.

– Fehér csendőrség! – ordították odakint. Édesapám, akit a kommün alatt mint „burzsujt” egy hétig tartottak fogva, hogy felfedje „elásott kincseit”, köpenyét magára rántva, mit sem sejtve nyitott ajtót. A pribékek fegyvere a homlokának szegeződött.

Apám nem volt naiv. Tudta, hogy a Szamuely–Cserny-féle vörös terror alatt törtétekért a különítményesek bosszúja legfőképpen zsidókat sújt, persze másokat is, de az a csoport, ahonnan szabadon lehetett prédát kiragadni, ártatlanokat is, pusztán a bosszú kedvéért, a zsidóság volt. De miért éppen őrá esett a választás? Valaki ellene acsakodott? Elég volt akkor egy rossz szó, egy gondolat, egy kis darab hamisság. Ő az alatt a százharminchárom nap alatt nem agítált senki ellen, nem csatlakozott a nagyszájúakhoz, a világmegegyítőkhöz. Megmaradt annak, ami volt: kereskedőnek, jól prosperáló üzlettel, kereskedelmi kapcsolatokkal, vevőkkel innen-onnan, Izsákról és a szomszéd falvakból, jöttek mindenfelől, mert szerették apámat, ember-számba vette a szegényeket, elviccelődött a paraszttal, hitelt adott, még ráadást is nyomott a kosarukba. Jöttek Páhiból, Ágasegyházáról, Bu-

gacról, Orgoványról, meg máshonnan is. Apám erős volt, nem szégyellte a súlyos ládákat megragadni, zsákolni, cipekedni. Ma is előttem van vidám nevetése egyszer egy degeszre tömött krumplicsák alatt, melyet a vállán cipelt.

Amikor felfedte szándékukat, menekülni próbált. Keresztülfutott a szobákban, belökte az ajtókat, eltűnt a többszobás ház mélyén, aztán, hogy egéruat nyerjen, valahol hátul kiugrott, és a kertek alatt próbált lopakodni, de nem jutott messzire. Lövés dörrent, annyi volt csak, mint amikor leesik egy kavics. Az én drága apám elterült a földön. De a lövés nem volt halálos, mert néhány perc múlva gúzsba kötve visszahozták, kinyitották a Wertheim-kasszát, onnan minden pénzt kipakoltak, kirámolták a szekrényeket, és a bőrkabátokat, az új cipőket, a szöveteket, a szőrmebundákat a kocsijukra rakták. Raboltak, de megörültünk, mert azt hittük, hogy nekik csak az értékek kellene, könyörögtünk, hogy vigyenek el mindent, csak ne bántsák az édesapánkat, de nem ismertek irgalmat. Kocsijukra ültették, megindultak legdrágább kincset érő értékünkkel, az édesapánkkal, Orgovány fűzfás erdeje felé. – Sőhajtott, a szeme megtelt könnyel, sírással küszködve folytatta. – Még felocsúdni sem volt időnk ijedelünkéből, Ilonka nővéremmel úgy határoztunk, hogy kötszerekkel felszerelve elindulunk a sötétségben eltűnt halálszekér után Orgoványra, éjnek idején, hófúvásban, gondoltuk,

háttha még segítségére lehetünk szegény édesapánknak. Másnap reggelig jártuk a sötét erdőt, eredmény nélkül.

Pár nap múlva, mivel nem éreztük magunkat biztonságban, anélkül, hogy valamit is megtudtunk volna apánkról, felutaztunk Pestre. Két hét múlva Gyula nagybátyám erélyes, súlyos anyagi áldozatokat követelő nyomoztatása eredményeképpen találták meg a holttestet, elásva az orgoványi erdő mélyén.

Azóta tíz hosszú esztendő telt el, de a még mindig fájdalmasan égő sebünkben felzokog a kérdés: miért? Miért éppen azt az embert gyilkolták meg, aki Izsák és Orgovány községek nívójához leginkább hozzájárult, és lakóival a legtöbb jót tette? A felelet? Jó préda volt, büszke és értékes nemes vad, szelíd és jóindulatú, mint egy hatalmas bálna a tengerben, vagy egy elefánt, kinek agyara kincs, az ilyeneknek nincs helyük a vérengző fenevadak, tigrisek és hiénák között. Édesanyánkból tíz év alatt fehér hajú öregasszony lett. Meggyötört lelkébe talán csak most kezdett újra beszűrődni a napsugár, az unokák pacsirták dalát felülmúló gögicselésével...

Beck Béla felállt. Az asztalra összehajtogatott papírlapot dobott.

– Leírtam mindent. Közzöljék, ha úgy gondolják. – Sarkon fordult.

Hosszú kabátja meglendült, amint kilépett szélfúvásba.

Az Egyenlőség 1929. november 16-i számában jelent meg a cikk.

Magén István

Papó

Szervusz, Papó! Jöttelek köszönteni. Mindig irigyelvek ezért a születésnapért: kora ős, csendes szeptember. Nekem meg csak a ronda, ködös, csontrágó november jutott. Ha tudnád, milyen szép nap van ma is. Te meg elbújtál a föld alá. Jó ez így neked? Jó ez így neked! Mert most már örökké élsz. Mi itt fenn számoljuk az éveket, ennek ott lenn sok értelme nincs. Más matematikai rend uralkodik nálatok.

Papóka, majdnem azt mondtam, hogy „boldog születésnapot!”

Látod, ilyen az ember, ha kiesik az időből. De azért virágot nem hoztam, csak ezt a lapos követ. Ennyit még tudok, ha a kéver öveszt nem is tartom. Látod, erre is emlékszem, tőled tanultam: föl kell keresni az atyák sírjait a nagy ünnepek előtt. Meg ott a Jahrzeit, akkor is lehet. De én ilyen megátalkodott vagyok, még ilyenkor is a születést ünneplem. Legszívesebben azt mondanám: löchajim, az életre! Persze úgy, hogy te is ott vagy velem. Koccintanánk, és így köszöntenél: szervusz, Papó! Bocsáss meg nekem ezért a szervuszért, de hozzád valahogy nem passzol a „csókolom, nagypapa”. Soha nem is passzolt.

Nagyon keveset voltunk együtt, Papó. Alig valamicskét adtak nekünk az istenek... Hú, tudom, kapnék ezért a fejemre: „Hogy beszélsz, Fiú?! Megszeged a Tízparancsolatot? Idegen isteneket emlegetsz?”

Soha nem értettem, hogy egy ilyen gigerli (mert így emlegetett a család) miért ragaszkodik ennyire a hagyományokhoz. Vasárnaponként, ha délelőtt elmentünk sétálni, úgy kicsípted magad, mint egy divatfi. Világosszürke öltöny, mellényes persze, és egy soros, nagy csomóra kötött nyakkendő és fényesre suvickolt, fekete lakkcipő. No és az Eden-kalap.

De nem ettől lesz a dendi komplett. Hanem az a fehér szegfű a zakó gomblyukában! Meg a sétatbot. Ébenfából, ezüstfejjel. Ha én egyszer felnőttem leszek, nekem is lesz – gondoltam –, és kihúztam magam. Ültünk a Weingruber kerti helyiségében, a Ligetben... Ez az első emlékem. Ötéves vagyok, és szalmaszállal iszom a kakaót, te meg kortyolgatod a pikolódat. Néha megemeled a kalapod, talán egy régi kuncsaft. Kiöregedett figaró, fehér szegfűvel. Egyszer majd én is így... Naiv voltam. Ötévesen bambulok a kakaó mellé szolgáltatott katonazenén. Recsegnek a rezek, és erre a ritmusra forgatom a szalmaszálat. Papóka, hová lett a Weingruber, a kerti székek, az Eden-kalap?

Eltűnt, akár a szalmaszál, felkapta a jeges szél.

Papóka, látod? Atőlelem a sírkövet, kapaszkodom, nem hagyom, hogy elsodorjon minket a múlt szele. Ez lenne a hagyománytiszteltet? Amit sose értettem. A sok szabályt, előírás.

Emlékszem, álltunk a konyhában a jom kippurt megelőző napon. Mikor is volt ez? Úgy emlékszem, közvetlenül a háború befejezésének évében. Szóval: a konyha, te, Papó, meg persze én, ja, nehogy már kihagyjam Berta néni. Sosem tudtam megjegyezni Berta néni rokonsági fokát. Elég az hozzá, hogy Berta néni is velünk élt, amióta a gettóból szabadulva fedél nélkül maradt, s ezért megkapta a kisszobát.

Vissza a konyhába, melynek kövezetén egy kakas, inkább egy kakaska, a lába cukorspárgával a hokedlihoz kötve. Emlékszel, Papó? Nekem még ma is összeszorul a gyomrom. Mert akkor te az ötszékötözött lábú kakast leoldod, s a jobb kezébe veszed, Berta néni nyújtja a kalapot, majd az imakönyvet. És elkezdődött a szertartás. Kakas a fej föléd, körzés a fej fölött. Kakas, kakas, körbe, körbe. Csak ennyi maradt meg: ze káporósi, ze káporósi... Körzés a fej fölött. A kakaska először csak káricsált, aztán a forgástól egyre hangosabb lett: sivított, rikácsolt,

„Föl kell keresni az atyák sírjait a nagy ünnepek előtt”

visongott, s közben kétségbeesetten verdesett a két szárnyával. Egyre szélesebb csapásokkal hajította maga körül a levegőt, egyre rémisztőbb a riogás és zuhog a fosadék a konyha kövezetére, az arcunkra, és óh, jaj, irgalom atyja ne hagyj el, az Eden-kalapra. S közben: ze káporósi. Hányszor mondtad ezt, Papó? Lehet, hogy csak egyszer, de én folyton ezt hallottam, meg a Berta néni hangoskodását: „Ez legyen a gepőre, ez legyen a gepőre.” Néha felsőhajtott: „Elszáll a bűn, elszáll a vétek, elszáll a bánat.”

Kakas a fazékba, kalap a tisztítóba. (Berta néni: „Ne csak a kalapot, vidd a pucérájba a zakód is.”) Csak én voltam az, aki az egészet végigféltem.

A kakas a gepőre – az áldozat jelképe. Átvisszük rá a bűneinket, s így megszabadulunk tőlük.

De engem ez nem nyugtatott meg. Én nem szüntem meg félni. Azt még megértettem, miért félelmetes a bűn, de hogy az ettől való szabadulás is ilyen vérfagyasztó?! S nem mertem megkérdezni, hogy Apát és Anyát miért nem lehetett megszabadítani. Miért ők lettek gepőre? Elszállt a bűn, elszállt a vétek, elszállt a bánat. Biztos ez, Papó? Nem inkább úgy van, hogy elszállt Apa, elszállt Anya, elszállt a múlt?! Jól van ez így, Papó?

S akkor te azt mondtad: „Emlékezz a táslichra!”

Az a verőfényes délután valóban nem volt olyan félelmetes, mint az előző évi kakasáldozat. Ros háján első napja volt, s mi elballagtunk a Dunához.

Persze most is teljes díszen, nem hiányozhatott az Eden-kalap, sem az ezüstfejjű bot. Az ébenfa. Rólam nem is beszélve, Berta néni ragaszkodott az ünneplő ruhához.

– Egyszer egy évben van újév, ne nézz nekem úgy ki, mint egy ajra.

Mégis az a délután ugyanolyan nyugtalanító érzéssel töltött el, mint az a kakasos másik. Pedig minden olyan simán indult. Leballagtunk a rakparti lépcsőn, álltunk a csendben, csak a legalsó lépcsőfokhoz csapódó hullám-habocskák cseverészése tört meg a csendet. S akkor a zsebedből elővettél egy zacskót.

– Látod, Fiú, ezeket a barcheszdarabkákat a vízbe szórjuk. Te is tedd, ahogy én. Hadd vigye a víz a bűneinket.

Bár tudnám, mit mormoltál a zsebedből előhúzott imakönyvbe mélyedve, miközben megállás nélkül hajlongtál! Én meg szégyelltem magam, folyton forgolódtam, körbetekintgettem. Vajon mit gondolnak rólam? Mit dobálnak ezek? Miért hajlong folyton az az öreg? Akkor történt. A bot. Az ezüstfogantyús ébenfa bot. A hajlongós, dobáló mozdulatoktól kicsúszott a hónod alól, és zsupsz a vízbe.

Viszi a víz a botot, viszi a víz a bűneinket, viszi a víz a múltat. Én meg úgy éreztem, hogy viszi a víz a jövőt. Nem tudtam magyarázatot adni magamnak, túl fiatal voltam, de újból elkaptam a félelem, mint egy évvel korábban, a konyhában. A jövő elvesztette a jelené válás ígéretségét, sokkal inkább fenyegetett. Az ébenfa bot felélte a jövőt. S a fenyegető félelem nemsokára nyilvánkozta önmagát.

(Részlet BÉTA [BÉKÉS TAMÁS] most megjelent „Szamójéd, a zsidó” c. regényéből. Már kapható a Wesselényi u. 13. sz. alatti könyvesboltban.)

GIORA SHARON FŐKÁNTOR

Nagy rabbik, felejthetetlen tanítók

Gyermekkoromat a zsidó vallási életben töltöttem. Neves rabbiknak, a magyar zsidóság ismert szellemi vezetőinek szónokatait hallottam, másokét olvastam. Néhány kiváló rabbiról részletesen írtam már, de voltak mások is, akik szavaikkal, tanításaikkal nagy hatással voltak vallási életem alakulására.

Soha nem ismertem személyesen DR. WALLENSTEIN ZOLTÁN komáromi, majd pécsi főrabbit, hiszen még a háború alatt elhunyt, de Apám és mások elbeszélése nyomán néhány beszédéből még idézni is tudok. Egyik Mázkir-beszédének kezdő mondata így indult: *Bódító csalmatok mákonyos illata a földgolyóbs mindkét emiszféráján...* Temetési beszédeinek záró része így kezdődött: *Estendelen, barna alkonyba borulásakor, midőn csillagolt sötétség borul a tájra, amikor legfőbb lesz számukra az egyedüllét, jelenj meg közöttük, imádkozz érettek...* Wallenstein kiemelkedő egyénisége, hatalmas tudása és gyönyörű szónoki stílusa legendás volt.

Kora gyermekkorom emlékeiben két rabbi szónoklatai élnek. A kaposvári DR. KRAUSZ HENRIK, valamint a pécsi DR. SCHWEITZER JÓZSEF szavait hallom visszhangozni emlékezetemben.

Krausz főrabbi a poklok poklából tért vissza és élesztette fel a Dél-Dunántúli, ezen belül Kaposvár hitéletét. Kicsinyre zsuporodott, de még mindig életképes gyülekezetébe az élet, a jövő ígérte hozta.

Dr. Schweitzer József igen fiatalon került a nagy múltú pécsi hitközség élére, a Perlsz Ármin és Wallenstein Zoltán zsenijétől megszentelt rabbizsékbe. Évtizedeken át az ország egyik legelőkeltebben működő vidéki hitközségét mondhatta magáénak. Emlékszem, amikor már nem lakunk Kaposvárott, látogatásban voltam ott, és részt vettem a mártírmegemlékezésen. Schweitzer főrabbi beszéde közben többen megjegyezték: *a legszebben beszélő rabbi*. Nagy megütszített volt számomra, hogy a holokauszt 50 éves évfordulóján Kaposvárott együtt funkcionálhattam Vele. Akkor és sok más esetben felnőtként is megcsodálhattam a Főrabbi urat, Jóska bácsi zseniális tudását, páriát ritkító szónoki képességét. Róla oldalakat tudnék írni.

Budapesti gyermekéveimben sok kiváló rabbi szónoklatait hallgattam. Minden előre meghatározott sorrendet félretelve, úgy idézem fel nevüket, ahogy az emlékezetemben megjelennek.

DR. KATONA JÓZSEF – a háború után választották meg a Dohány utcai templom rabbizsékébe. Beszédei közül főleg a tragikus utolsó emlékszem, a Dohány-templom 100 éves évfordulóján elmondottra. Előttöm van, ahogy kellemesen zengő hangon szónokolt. Szép arcán átszellemült mosoly bujkált. Senki, vagy talán csak nagyon kevesen vették észre, hogy akkor már rosszullettél küszködött. Befejtete felemelő szónoklatát, és nem mindenki értette meg, hogy utána miért ment ki a templomból. Sajnos nem múló rosszulletéről volt szó, azon a gyönyörűnek ígérkező napon költözött el az örökkévalóságba.

Elárvult rabbizsékét DR. FISCH

HENRIK vette át. Székfoglaló beszédének mottója ez volt: *Apám mindig arra tanított: tanulj meg, fiam, embernek lenni!* Lángoló, harcos lelketű, érdekes ember volt. Az Őt ért tragédiát, gyermekének és más családtagjainak a deportálásban való elvesztését, soha nem tudta teljesen feldolgozni önmagában. Bizonyos mértékig meghasonlott, a világot attól fogva már másképpen látta. Emlékeimben felidézem, amikor a sávuoti leányavatás felemelő pillanataiban derűs, mosolygós arca pillanatokra elborult... fájdalmas arckifejezéssel, csupán megrendíthetetlen fegyelme segítségével folytatta szónoklatát... mi juthatott eszébe? Mit vagy kit láthatott? Kislányát, akit a náci téboly ragadt el Tőle, és aki már nem állhatott elé ebben a fenséges percben, hogy áldó kezét gyermeke fejére tegye?

A Dohány utcai zsinagógában Lóránd Márton főkántor mellett gyerekszólista voltam, így hetenként hallottam prédikációit. A bár micvámmon Ő avatott fel. Felszólított a szülőtisztelőre, a vallás szeretetére, közösségem szolgálatára, arra, hogy a számomra kijelölt utat a legjobb igyekezettel és minden képességgem bevetésével járjam végig.

Ebben az időben került ifj. Benoschofsky Imre főrabbi a Hege-dús Gyula utcai körzetbe. Helyét Budán az addig debreceni rabbiként működő DR. VÉGHÁZI ISTVÁN foglalta el. Őt is gyakran láttam és hallottam, hiszen a légymányosi templomba sokszor ellátogattam. Megnyerő külsejű, kellemes orgánúmú ember volt. Keveseknek állt olyan jól a reverenda, mint Neki. Beszédei mély intellektust, a világi tudományokban is nagy jártasságot tükröztek. Mémőki diplomával rendelkező, széles látókörű embernek ismertük.

Érdekesként maradt meg bennem Vele kapcsolatban, hogy erősen raccsolt, és némi tájszólás is volt a beszédében. Úgy mondta: *évezredek között...* Mindez kellesztes ízt, különleges sármot kölcsönzött személyének.

Dr. Schwarcz Benjámint országos főrabbi, a szeretett Béni bácsi elhunyt után DR. MÁTÉ MIKLÓS lett a Bethlen téri templom főrabbi. Az Ő személye összeforrt gyermekéveim sok eseményével. Mivel a Hitközség tanulmányi osztályának is vezetője volt, a hittanvizsgák mind egyikén jelen volt és vizsgáztatott. A Zsidó Gimnázium tanáraként és igazgatójaként is beírta nevét a magyar zsidó művelődés aranykönyvébe. Fiával, Gyurival kisfiú korunktól jól ismertük egymást, a gimnáziumban padtársak voltunk, ma is legközelebbi barátaim egyike. Sokszor megfordultam Hernád utcai lakásukban, Miklós bácsi mindig szeretettel, kedvesen pajtáskodva fogadott. Nagyon szerette a gyerekeket, és minden korával igen jól tudott banni. Felső, Magda néni szeretett gimnáziumi tanárom volt.

Zsidó gimnáziumi hittantanárom-

ként és újpésti, majd budai rabbiként ismertem és szerettem DR. GEYER ARTÚRT. Elgondolkodó, igen bölcs embernek ismertük. A rabbipályát nem egészen fiatalon kezdte, de mélyesges odaadással, nagy hozzáértéssel folytatta. Vallásóráin mindig figyelt arra, hogy a bibliai szövegek ne csupán bemagolt szavakat jelentenek számunkra, hanem üzenetük legyen a mai élet felé. Azt mondta: *a Tóra tanítása örök, tehát minden időben, minden korban újra és újra kell magyarázni, értelmezni.*

– DOMÁN ERNŐ – vagy ahogy mindannyian ismertük és neveztük: Domán bácsi – a Hunyadi téri, majd a Páva utcai templom tudós rabbija, a Rabbiképző tanára volt.

A talmu tudomány rejtelmeiben kevesen mozogtak annyira otthonosan, mint ő. Minden óráján, minden magyarázatában nagy szellemi értéket osztott meg hallgatóival. Nagyszerű humorát is áthatotta mély életbölcse. Fiatalon elhunyt barátunk, Silber Iván már súlyos beteg az azt mondta: „Azért érdemes volt élni hogy ismerhettem a Domán bácsit.”

DR. SALGÓ LÁSZLÓ – a Nagyfuvaros utcai templomban ismertem meg, amikor a Stern László főkántor mellett működő gyerekkórusban énekeltem. Később, hazalátogatásaimkor, a Dohány-templom főrabbiaként is sokszor hallgattam. Zengő, férfias orgánuma megtöltötte a hatalmas zsinagógát, gyönyörű magyar beszéde, impozáns megjelenése örökre megmarad azokban, akik látták, hallották.

KOLMANN NÁNDOR a Vasvári Pál utcai körzet, a Sász Chevra rabbija volt. Közvetlen modorú, kedves embernek ismertem. Többször vettem részt és énekeltem temploma vallási összejövetelein, és olyankor mindig érdeklődéssel hallgattam tóramagyarázatát. Közérthető stílusban, mégis mélyrehatóan beszélt, a Szentírást mindenkinek emberközelségbe tudta hozni.

Egyszer volt alkalmam hallani DR. SCHINDLER JÓZSEF szegedi főrabbi beszédét. A tragikus hirtelenséggel, igen fiatalon elhunyt nagyszerű rabbi személye örökre emlékezetes maradt számomra. Mintegy 50 év távlatából is vissza csengenek szavai. A peszach ünnepet megelőző szombat, sábbat hágádolkor voltam Apámmal Szegeden. A Főrabbi urat a haftara egy mondatára utalt (Malachi 3,18): *És majd újra látjátok a különbséget az igaz és a gonosz között, az Isten szolgáló és a tőle elforduló között...* Erre a gondolatra építette beszédét, amikor a kivonulás, a szabadság, az újrakezés ünnepe előtt a helyes út, az istenszolgálat keresésére szólította fel híveit.

Szerencsés korban éltem, avatott, nagy rabbik szellemi forrásából méríthettem fiatal éveimben. Gyermeklelkemre gyakorolt hatásuk felnőttkoromnak is meghatározó tényezője lett. ZÉCHER CÁDIK LIVRÓCHO – Áldott legyen az igazak emléke!

CSOMÓS RÓBERT

AZ UTOLSÓ SORAKOZÓ

Egy földhányás mellett volt az utolsó sorakozó. Előtte két vagy talán három hónappal, egy esős téli napon dugóban araszoló autóból kiáltott rám valaki Hajfán. A kocsi félreállt, és egy ismerősnek tűnő alak szállt ki belőle, valaki, akin minden lötyögött. Nemcsak a ruhái, de még a bőre is.

– *Dagadt voltam – mondta könnyes szemmel, amikor hitetlenkedve felismertem és átöleltük egymást.*

Beültünk egy közeli étterembe. Kínáltak „halat, vadat, s mi jó falat”, de „Dagadt” csak egy gyümölcssteát rendelt... cukor nélkül!

Braun Laci egyedül jött, az arcára volt írva Jenő sorsa. Dilis Farkas, a saszemű mesterlövész, akinek annyira rájárt az ujjára a ravaszra, szürkehályogoperációja után félvakon tapogatózzott, az arcukhoz centiméterekre közel haljola ismerte csak meg a bajtársakat.

Egy kopasz, a feje bübján kerek kötött sapkát viselő, szürke szakállú ember is állt még a gödör mellett. Nagyon meg kellett mozgatnom a fantáziámat, hogy rájöjjelek: az „Ördög” jött el, tisztelt meg bennünket. Vele, a sírásókat és a rabbit hozzászámítva a csapathoz, meg is volt a minden egyházi szertartáshoz szükséges tíz zsidó férfi, vagyis összejött a minján, amely az Ábrahám szövegében való felvételtől az esküvőn át a temetésig végigkíséri minden zsidó életét. Ahol tíz zsidó férfi fedett fejjel megáll, legyen az a világ bármely pontja, ott az Úr temploma van. Így hát egy kádist Sámson Ábrahám Eisenbergert is elmondhattunk. Micsoda fintora a sorsnak, hogy ő, aki annyi „helyzetet” vésztelt át a fronton, egy turistaút alkalmából, közúti balesetben halt meg.

Fiatalkorú gyerekként a felszabadító háborúban a jeruzsálemi utat elzáró latruni börtönöröd ostrománál egyedüli túlélője volt a szakaszának, a Görögországban szakadékbba csúszott autóbussznak pedig egyedüli halálos áldozata – tudtuk meg az „Ördögöt”.

Töppörtyűvé zsuporodott vénasszony, Dagadt édesanyja, még azt súgta meg külön-külön mindenkinek: kemoterápiás kezelést kapott, de a szövődmény más szervekre is átterjedt.

Azt is az anyja szavaiból értettem meg, hogy Dagadt a húszas évek végén, valahol Dél-Erdélyben, Deutsch Hermann néven született, és az apjának fő részmalma volt a havasokban. Ha a második világháború nem következik be, ő is fakerskedő lett volna Brassóban.

– *Ni csak ni! Hát te még húzod a beledet?*

Lupu mögém tolakszik, és úgy csap hátba, mint régen, majd a gödörbe esek az ütés erejétől. De lehet, hogy nem is Lupu csapása erős, hanem én lettem sokkal gyengébb?

– *Van a Karmel hegyen egy cukrászda. A temetés után felviszlek, iszunk egy kávét, megesszünk egy süteményt, bedobunk egy konyakot. Ugye nincsen cukrod, és nincs baj a szíveddel?*

– *Té, Lupu! Egy volt bajtársunk temetésén vagyunk! Hiszel te egyáltalán az Istenben?*

– *Tudod, mit felelt erre a kérdésre az egyszere székely göbé? Azt, hogy hiszek, mert abból semmi baj nem lehet. De ha nem hiszek, és Isten mentis, véletlenül mégis lenni talál...*

– *Na és mit teszel akkor?*

– *Már kigondoltam, sőt egyszer meg is álmodtam. Ott vakultam a ragyogó fényességben az Úr trónusa előtt, és egy csapat gonosz angyal mind a volt feleségeim arcát viselte, kajánul csak rakta és rakta a mérlegre a fekete, nehéz köveket, a bűneimet. Én pedig levettem a zubbonyom hajtókájáról a babérággal befont kardot, a CAHAL, az izraeli hadsereg pár grammos rézjelvényét, a három háború emlékszalagját, és a mérleg másik serpenyőjébe dobtam, bátran kihúztam magam, belenéztem a fényességbe, és azt mondtam:*

– *Uram! Én egykor a Té Sereged harcosa voltam.*

– *Na és mit mondott erre az Úr? Mi volt az ítélet?*

– *A fényességből Áron bácsinak, a falunk pajeszos, kaftános krájlerosának az arca bontakozott ki. Bocskorszáját, kocsikecsőt, petróleumot, lámpaiüveget árukt. Én mindig nála vettem a medvecukornak nevezett, kesernyes csemeget meg a krumplicukrot is, mert pár baniért jókora darabot mért.*

– *Fiam! Itt már nem sokat segíthetek. De aki három háborút végigharcolt, az nálam ingyen kapja a negyediket.*

A zsidó temetés rövid, gyors, mentes az ünnepélyes külsőségektől, talán éppen ettől olyan szívzaggató. A halottat egy lepelbe csavarva adják vissza a Földnek.

Lupu áramvonalas Mercedes sportkocsiján semmiség a Karmel hegyre felkapaszkodni a kanyargós serpentinúton. A kilátás az akkori öbölre gyönyörű. Alattunk ragyog a világ legnagyobb rózsakertjének közepébe épített bahai templom aranykupolája, aztán, ahogy tengerbe zuhan a Nap, leereszkedik az este, ezernyi fényelő hunyorog a város, Haifa. Az öböl túloldaláról az ősi kereszties erőd, Akko világítótornya villan, szembe az Illés próféta barlangja fölé épített karmelita kolostor világítótornyával.

A cukrászda tömött teraszán alig kaptunk helyet. Az illatos, aromás kávét és a csokoládétortát valóban kifutóra illő, gyönyörű, sudár szőke szépség hozta ki.

Lupu mereszti a szemét, előbb harap, nyel, aztán felém fordul, tekintetében a régi Lupu villan.

– *A szolgálat, együtt lenni veletek, a fiúkkal... a szolgálat, az volt a legszebb.*

Egyetlen pillanatra visszaérem a lópor, az izzadság, a benzingőz facsaró szagát, a virágos mezők illatát, hallom az őrségben átvirrasztott éjszakák csendjét, a lövések, robbanások hangját, a visszahozhatatlan ifjúságot, a felejthetetlen múltat.

– *És te? Szoktál néha a régi dolgokról álmodni?*

– *Igen! A dzsip, mintha egy viharos tengeren hanyódo mentőcsónak lenne, bukkácsol velünk a hullámhegyeken. Arra ébredek, hogy görcsösen az ágy szélébe kapaszkodom, nehogy lesodorjon az ár...*

– *Mégis, mit gondolsz, maradt utánunk valami? Valami emlékezetes arról, amit tettünk?*

– *A Hermon hegyen belekapartuk a nevünket a hóba, és a Szináj sivatag homokjába is. Ez lesz a legmaradandóbb abból, amit tettünk.*

– *Dagadt megérdemelte volna, hogy a hősök parcellájában, katonai szertartás mellett hantolják el.*

– *Igen! Sokszor legyőzte önmagát, hiszen alapjában békés és lusta ember volt.*

– *Ha ő, akkor mi is mindnyájan megérdemelnénk azt, ami a hősöknek kijár.*
– *Nem! Mi nem voltunk hősök, csak tettük a kötelességünket, azt, amit az idő, Cion védelme parancsolt. De hősök mellett, hősökkel harcoltunk együtt, és örökre büszkék lehetünk rá, hogy ott jártunk velük mindenütt, amikor kellett...*

MINDEN HÉTEN
FRISSEN GYÁRTOTT KÓSER FELVÁGOTT
KAPHATÓ
A KŐVÁRI-FÉLE SZALÁMI ÜZLETBEN.
CÍM: 1074 BUDAPEST, DOB UTCA 37. TEL.: 342-1639

LAKÁS, ÉPÜLET FELÚJÍTÁSA

- Alpinista módon homlokzatjavítás, tetőfedés
- Festés, mázolás, tapétázás, csempézés
- Műszaki vezetés, árajánlat-készítés hitelevélvételhez is

FRANK (alapítva: 1892/1972)

Tel./fax: (1) 331-5743

E-mail: frank1063@t-online.hu

Munkadíjából 5% kedvezmény!

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII. Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbtestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermek körülményét vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbistuleit@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

Könyvnyomtatás, színes nyomtatás, fénymásolás, plakátnyomtatás. Messinger: +36-20-934-9523, www.rcontact.hu

Manikűr, pedikűr. Hívásra házhöz megyek. 06-20-551-4580.

Tóratekeresek, tfilinek és mezüék számítógépes ellenőrzése és javítása. Farnadi-Jerusalími Márk. Telefon: 06-70-932-8275, e-mail: sofer@sofer.hu, weboldal: www.sofer.hu

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

GYŰJTŐ VÁSÁROLJA magyar nemes festők műveit: Berkes Antal, Czöbel Béla, Deák-Ebner Lajos, Kádár Béla, Lotz Károly, Márfy Ödön, Molnár C. Pál, Scheiber Hugó, Szőnyi István, Vörös Géza stb. 06-20-476-7144.

24 m²-es üzlethelyiség kiadó a VII. ker., Síp utcában, hosszú távra. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5568 telefonon.

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

GYŰJTŐ VÁSÁROL magas áron: ezüsttárgyakat, cukordobozokat, gyertyatartókat, tálcákat, gyümölcstálakat, evőeszközöket (hiányosat is), zsidó kegytárgyakat stb. 06-20-476-7144.

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ vásárolok nagyméretű és kisebb festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT**, 12 személyes evőeszközöket, cukor- és gyümölcstálakat, tálcákat stb. Kovács Margit és Gorka kerámiait, herendi, meissen, Zsolnay porcelánokat, régi álló, fali és asztali díszítőkat, antik, barokk bútorkat, tabernákulumot, szekretert, reneszánsz dolgozószobát, bronz-, fa- és márványszobrokat veszek. (Hibásakat is.) Teljes hagyatékként első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSPÉNZBEN**. Díjtalan kiszállítás, értékebecslés, vidékre is. **ÜZLET: I. KER., BATHYÁNY U. 10.** (Mária téren). **TEL.: 201-6188, 06-20-323-4104.** E-mail: kastelyberendezese@t-online.hu

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 3120 Ft

Külföldre 5760 Ft/év

USA és Izrael: 6240 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.

Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomtatás:

VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSN 0133-1353

Antikvitás vásárol: festményeket, bútorkat, porcelánokat, díszítőkat, csillárokat, könyveket, ékszereket, ezüsttárgyakat (evőeszközöket), bronzszobrokat, Zsolnay kerámiaikat stb. Teljes hagyatékat, díjtalan kiszállással. Tel.: 281-3926, 06-30-462-8883.

Szakképzett masszörhölg háznál gyógymasszázszt és gyakorlati ápolást is vállal. 06-20-560-0676.

Forgalmas helyen (oktatási, egészségügyi intézmény közelében, villamos- vagy autóbussz-megállóban) max. 60 m²-es üzlethelyiséget bérelnek. Telefon: +36-30-962-8790.

Budapest központi részén kétszobás apartman turistáknak kiadó, teljes felszereltséggel. Tel.: +36-30-658-9282.

Szépülni vágyó vendégeinknek hajvágás és arc + nyak masszázsa (45 perc), első alkalommal 50% kedvezménnyel! További rendkívüli akciók! Tel.: 06-20-550-5831 Irina fodrásznő, 06-20-212-5306 Ruszlána kozmetikus.

Órajavítás, antik órák teljes restaurálása, esetleg oda-vissza szállítással. Órák, elemek, csatok, óraszíjak (erős csuklóra is) nagy választékban. Tel.: 06-70-505-5620, napközben. VII., Garay u.-Murányi u. sarok, a Garay térenél. Jung Péter. Web: www.jungoras.hu

Zuglóban, az Amerikai úton 85 m²-es, első emeleti, két és fél szoba hallos, jó

állapotban lévő lakás hosszabb távra kiadó magánszemély vagy vállalkozás részére. Tel.: +36-30-647-3777.

Iratrendezést, ügyintézés vállal frissnyugdíjas, diplomás nő. Tel.: 06-20-383-7929.

Egertől 10 km-re 4 ha szántó eladó, mellette termálkút, mely jó befektetés. Ár megegyezés szerint. Telefon: 06-30-476-6835.

Budapesti lakásért cserébe külföldi szálláslehetőséget keresünk, esetleg ingatlan-cserével, értekegyeztetéssel. Tel.: 06-30-213-8841, e-mail: lakas49@freemail.hu

Zuglói családi házban a turistaszezonra méltányos áron helyet biztosítok magyar ajkú, izraeli, egyedülálló, idősebb úrnak. Tel.: +36-20-943-7446.

Vígszínházhoz közel turistáknak lakás kiadó. Tel.: 06-30-346-2223.

HÁZASSÁG

20 év tapasztalattal várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8-10-ig, este 20-22-ig. E-mail: gyorgyi1@vivamail.hu

38 éves, 158/49, fiatalos, sport- és utazáskedvelő, független hölgy társat keres. 06-20-560-0676.

160/65, 67 éves, pesti nő megismerkedne korban hozzá illő, melegszívű férfivel. Tel.: 06-20-504-9072.

Hírek, események röviden

– **Újpest.** Asher Ehrenfeld debreceni rabbi egy új tóratakarót ajándékozott a közösségnek. Nagyon szépen köszönjük! Folytatódik a talmudtóra oktatás. Gyermekeknek bár micva és bát micva felkészítés. Felnőtteknek oktatás, vallási vagy művelődéstörténeti témában. Alkalmazkodunk az Önök időbeosztásához! Minden érdeklődőt szeretettel várunk, a részleteket megbeszéljük. Szerdócz J. Ervin rabbihez, 06-30-661-4163.

– **A NÜB ügyfelfogadása** a nyár folyamán: hétfőtől ésütörtökig 8.30 és 12 óra között. Cím: Népszínház u. 27. I/6.

– **A Bethlen téren** tartottuk gyerekeink, Eszter és Tomi esküvőjét. Előtte, szombat délelőtt, a templomban a főrabbi úr vezetésével megha-

tó, vidám ünnepségben volt részünk. Minden az ifjú párról, a családról szólt. Nagyon köszönjük az egész közösségnek a befogadó szeretetet, a jókedvet, a kidus megrendezését. Külön köszönjük Deutsch Róbert főrabbi úrnak, Schwesoff Dávid kántor úrnak és Tusa Árpád úrnak a csodálatos, boldog esküvői szertartáson való közreműködésüket. Bence és Szegő család. (x)

– **Adományok.** Szegő László 40 ezer Ft-ot küldött a Szeretkórház betegeinek.

– **A Claims Conference Budapesti Irodája** tájékoztatja ügyfeleit, hogy 2010. június 1-jétől új címe költözött: 1054 Budapest, Tüköry u. 3. (Mazsók épülete) II. emelet. Telefon: 374-3078, 374-3084, fax: 269-2886, e-mail: budapest@claims-con.org. Ügyfelfogadás: hétfőtől csütörtökig, 9-12 óráig.

– **Holokauszt Emlékközpont.** Cím: Budapest IX., Páva utca 39. Nyitva: hétfő kivételével naponta 10-18 óra között. Telefon: (1) 455-33-33. Honlap: www.hdke.hu. E-mail: info@hdke.hu

Újpesti mártír-istentisztelet

2010. július 11., 18 óra

A Dohány utcai zsinagóga kórusát vezényli Somló Andor karnagy, orgonán kísér Lisznyai Mária

A zsinagógában

1. Köszöntés (Szerdócz J. Ervin rabbihez)
2. Hat szál gyertya meggyújtása
3. A 88. zsolttár (Szerdócz J. Ervin)
4. Mincha ima (Szerdócz J. Ervin)
5. Ádajsem mo odom (Szilágyi Gábor)
6. Gyászbeszéd (Szerdócz J. Ervin)
7. Kél molé ráchámim (Szilágyi Gábor)
8. Közös kádis
9. Olénu (Szilágyi Gábor és a kórus)
10. Árvák kádisa

Az emlékműnél

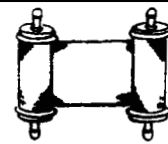
Derce Tamás újpesti polgármester, Hajdú László, a XV. kerület polgármestere, Kiss Péter képviselő és Szerdócz J. Ervin mond beszédet.

Keresse a hírlap árusoknál és az Inmedio Relay PÖNEM magazin boltokban!

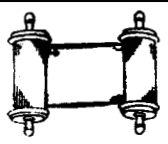
Előfizetés: 225 Ft

Pönem, 1242 Bp., Pf: 294, email: ponem@freemail.hu

AMOS OZ

IMÁIDÓK

Templomok	Péntek este Júl. 2.	Szombat reggel Júl. 3.	Péntek este Júl. 9.	Szombat reggel Júl. 10.
Hősök	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	19.00	9.30	19.00	9.30
Vasvári P. u. 5. (Iubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Bérekocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	20.35	8.00	20.30	8.00
Alma u. 2.	20.35	8.45	20.30	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	19.30	7.30	19.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	19.00	9.00	19.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	20.35	9.00	20.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	20.25	8.00	20.25	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	20.25	8.00	20.25	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Füred u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Július 2. péntek	Támmuz 20.	Gyertyagyújtás: 8.26
Július 3. szombat	Támmuz 21.	Szombat kimenetele: 9.46
Július 9. péntek	Támmuz 27.	Gyertyagyújtás: 8.23
Július 10. szombat	Támmuz 28.	Szombat kimenetele: 9.41
Július 11. vasárnap	Támmuz 29.	Újhold
Július 12. hétfő	Áv 1.	Újhold

A Budapesti Zsidó Hitközség Nagyfuvaros utcai templomkörzet S.Q.A. (Status Quo Ante) pályázati hirdetményei

A Budapesti Zsidó Hitközség Nagyfuvaros utcai templomkörzete pályázatot hirdet a megüresedett **rabbiszek betöltésére.**

Pályázati feltételek: szakirányú végzettség, elkötelezettség a status quo zsidó vallási hagyományok iránt, a magyar nyelv társalgási szintű ismerete, hitszónoki, karitatív, vallásoktatói rátermettség és zsinagógánk liturgiai hagyományainak követése.

Előnyt jelent a hasonló munkakörben szerzett tapasztalat.

A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó szakmai önéletrajzát, tanulmányait igazoló okleveleinek másolati példányát, személyes elérhetőségeit, valamint az esetleges referenciákat.

A pályázat benyújtási határideje: **2010. július 15.**

A pályázat benyújtásának helye:

Nagyfuvaros utcai zsinagóga, 1084 Budapest, Nagyfuvaros u. 4. A pályázatokat zárt borítékban, „Rabbipályázat” felirattal, postai úton, e-mailben vagy személyesen, telefongyeztetés után kell benyújtani.

Tel.: +36-30-619-9376

nagyfuvaros@gmail.com

A Budapesti Zsidó Hitközség Nagyfuvaros utcai templomkörzete pályázatot hirdet a megüresedett **kántori (és előimádkozói) állás betöltésére.**

Pályázati feltételek: elkötelezettség a status quo zsidó vallási hagyományok iránt és a zsidó liturgia ismerete.

Előnyt jelent a hasonló munkakörben szerzett tapasztalat, továbbá a szakirányú végzettség.

A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó szakmai önéletrajzát, tanulmányait igazoló okleveleinek másolati példányát, személyes elérhetőségeit, valamint az esetleges referenciákat.

A pályázat benyújtási határideje: **2010. július 15.**

A pályázat benyújtásának helye:

Nagyfuvaros utcai zsinagóga, 1084 Budapest, Nagyfuvaros u. 4. A pályázatokat zárt borítékban, „Kántorpályázat” felirattal, postai úton, e-mailben vagy személyesen, telefongyeztetés után kell benyújtani.

Tel.: +36-30-619-9376

nagyfuvaros@gmail.com

A Rabbistület egyetértésével a Mazsihisz-BZSH az Alapszabályban megkövetelt feltételek szerint köti meg a munkaszerződést.

(A kiválasztott pályázók meghallgatását követően a Nagyfuvaros utcai templomkörzet elöljárósága tesz javaslatot a rabbi és a kántor személyére.)

A pályázatok elbírálása: a benyújtás határidejének lejártától számított 15 nap.

A RENDSZERTŐL A VÁLTÁSIG A SÍP UTCÁBAN

2.

A Hatnapos Háború és a Hitközség

1967 júniusában tört ki a címben említett nevű háború. A Hitközség eleinte tanácstalanul állt a nem is annyira előzmények nélküli konfliktushoz. A Kossuth rádió híreit hallgatva megtudtuk: arab csapatok már Tel-Aviv utcáin harcolnak. A Szabad Európa szerint éppen fordítva: izraeli csapatok egyiptomi terepen nyomulnak előre. Talán mert később ez utóbbi bizonyult igaznak, a várost elborító plakátok (Izrael agresszor! El a kezekkel Egyiptomtól!) nem keltek különösebb nyugtalanságot a Síp utca környékén, mivel az AEH a negyedik napon közölte, nem muszáj bezállnunk ebbe a dologba, s így ha a korabeli Új Életbe lapozunk, egyetlen szót sem (!) találunk e témáról.

A rövid, győztes hadjárat után megszülettek az első viccek. A Dob utca új neve A győzelem útja, a Klauzál tér Viktória tér stb. A sajtóban óriási propaganda-hadjárat folyt, majd néhány nap múlva maga Kádár János jelentette ki: megértjük azoknak az aggodalmát, akiknek rokonai

1967: visszafoglalták

élnék Izraelben, de azért mégis... stb. Azt a szót, hogy zsidó, egyszer sem ejtette ki, de mi ebből is értettük, hogy nem az izraeli arabok rokonaira gondolt...

Az, hogy a Goldmark Terebe meghirdetett műsorból törölték Händel: Izrael Egyiptomban c. oratóriumát, már igazán csak apróság-nak tűnt.

Élet a kispesti emigrációban

Ezekben az időkben Kispesten kántorkodtam, s az elnök minden péntek este azzal érkezett az istentiszteletre, hogy a fia Izraelben milyen nagy ember lett, és még a Hatnapos Háborúból is milyen derekasan kivette a részét.

Röviddel ezután szokott volt beállítani egy alacsony kis emberke, aki két fiát kézen fogva vezette be a zsinagógába, és hangosan tudatta a hívekkel, hogy miket hallgatott az izraeli rádió magyar nyelvű adásában, akkor éppen az aktuális háborúról... Ha ezekről a Síp utcában tudtak volna... pláne a „Kolléga” arról, hogy Kispeszt egy cionista fészék, biztos, hogy rám fogták volna, miattam van, és akkor mehettem volna... egészen a váci kiléig. De térjünk vissza a két fiához. Az egyiket Sanyikának hívták. Apuka milyen büszke lett volna rá, ha előre tudja, hogy az valamikor, a távoli jövőben, a BZSH elnöke lesz...

A kántor, egyben avatása előtt álló rabbi, azt már megszokta, hogy „bizonyos okok” miatt a perifériára kárhóztatott. Ahhoz is jól igazodott, hogy a város peremére csempészték esküvőjüket, gyermekük bár micváját mindazok, akik a vallásszabadság mámorában mégsem akarták kirúgani magukat munkahelyükről csupán azért, mert templomba járnak...

De az ominózus háború kimenetelének ilyen lelkes és hangos fogadtatása tabut döntött. És eljött a mártír-istentisztelet ideje. Szegény Hochberger László, a kis termetű, de nagyszívű rabbi megtartotta beszédét, és ezen annyira felizgatta magát, hogy rosszul lett. Nem csoda. Ő beleélt magát mondandójába. Egy időben a vietnami háború volt az országos téma, ő pedig Kispesten, a József Attila utca 71. szám alatti kicsiny zsinagóga szószékén ököllel csapott az asztalra, és emelt hangon szó szerint ezt mondta: Innen, erről a helyről is követeljük az amerikai agresszorok kivonulását Vietnamból!

2010-ben ezt olvasva az ember elmosolyodik vagy elszorodik. De higgyék el, mindez olyan természetesen hangzott az ottani és akkori közegeben, mintha ma mondjuk a nemzeti összefogás szükségességéről szónokolna valaki.

(folytatjuk)

Kardos Péter

Gázszerezés

- Gázberendezések, gázvezeték új szerelés hatósági engedéllyel
 - Időszaki kötelező ellenőrzése (2008. XL. tv. 89.§ [6])
 - Vízóraszerezés
 - Fűtőszerezés, fürdőszoba-felújítás
- FRANK 1063 Budapest, Szív u. 28.
Tel.: (1) 331-5743, 06-30-932-3615

Vágó Tibor köszöntése

Vágó Tibor, Vágó bácsi, Tibor – ki hogyan szólította – születése napját ünnepli. Éppen a kilencvenediket. Jeles ünnep, szép kor, szóra érdemes.

Évtizedekig dolgozott az Új Élet szerkesztőségében, azokban a „nemszeretem” években is természetesen, amikor még komoly ellenőrzésen mentek át egy-egy tollforgató ember sorai megjelenés előtt, s amikor zsidónak lenni sem volt éppen könnyű. Ami mindvégig jellemezte munkáját, az néhány olyan, ma már nem túl népszerű tulajdonság, mint például a hangyaszorgalom vagy a megbízhatóság.

Parlamenti és MTI-tudósítói múlttal került a laphoz, és az ott elvárt, illetve megkövetelt precizitást ide is magával hozta.

Az ő privilegizált feladata lett a rendszerváltozással megvalósult kárpótlásokkal kapcsolatos mindenféle híradás. Utánajárt, oknyomozott, szignáltatott magas vezetői szinten is, majd csak a többszöri ellenőrzött információkat adta le – mindig időben, az újságírók rémálmát, a lapzártát sosem megvárva.

Ő volt, aki évtizedeken át napi kapcsolatban volt a különféle, egykori táborokat túléltek emberek ügyeit kezelő szervezetekkel, részt vett üléseiken, írt alkalmi lapjukba, s a rövidített változatot mindig megosztotta az Új Élet olvasóival is.

A mártír-istentiszteletek közül – érintettsége okán – Doboz településen szervezett, intézkedett, hogy évente egy alkalommal oda is jusson rabbi és kántor, mintegy megkoronázva a szertartást.

A sok-sok éves együttműködés alatt a kollégák akaratlanul is beeláthattak magánéletébe, amely nem volt mentes nagy tragédiáktól sem. Élete párjához, (lánya elvesztése után már „csak”) fiához, menyéhez és a stafétabotot átvett sikeres újságíró unokához mély és bensőséges kapcsolat fűzi. Értük él Ő, a megjelenésének kicsi, de habitusában óriási Ember.

Isten éltesse a mózesi korig, Tibor!

(g)

Mitől kóser a kóser bor?

A kérdés persze nem költői, vallásilag értendő, a minőséget illetően a választ a fogyasztó adja meg.

Ha azt a városnevet halljuk: Tokaj, feltétlen a nemes nedű, a bor jut az eszünkbe. Pedig a Tokaj környéki hegyvidékre kell gondolni, amelyhez számos helység tartozik; Erdőbénye, Tarcal, Mád, Bodrogkeresztúr és más községek vagy tanyák közelében terülnek el a szőlészetek. Utólról utólról arany-sárga színűt, egyedülálló illatú *Jakov Emden* (1697–1776) neves talmud-kommentátor is dicsérettel említette. A határon túra is eljutott híre a 17–18. században. Azt mondják, a szőlőtelepítést és a borkészítést a görögök kezdték el. Sokan nem tudják, hogy a zöldség- és a hagymatermesztésben is jelentős szerepet játszottak a görögök. A Rákócziaktól földet vásároltak, pl. a Tokaj-hegyvidéket és Makó környékét, s a világhírű makói hagyma kezdeményezésükre lett honos Magyarországon. A Rákóczi-féle szabadságharc bukása és a császáriak előretörése előbb Erdélybe szorította őket, majd délre húzóda elhagyták az országot. Helyettük az 1700-as évek végétől, és különösen az 1800-as évek első felében, galíciai zsidók vették át e területet, vitték a bort, hozták a bört.

Makó – jiddisül Makeve – hagymatermelése, értékesítése szintén a galíciai zsidó bevándoroltak irányítása alá került. A szőlészetben napszámosokkal meg kiváló borászati szakemberekkel dolgoztak és értékesítették a becses árut. Az itt viruló szőlőfajtából száraz és féledes furmintot és édes aszút lehet préselni arany-sárga színben, a vöröset e táj szőlőiből nem lehet előállítani. Természetesen nemcsak kóser, hanem mindenféle bort forgalmaznak. Azt mondják, a borban az igazság, a vigasz. Mi azt tanultuk, „a bor vidítja a szívet”, ezért az ünnepeket boráldással köszöntjük. Például péntek esténként. Pürimkor illik bort fogyasztani, egyesek szerint nem is keveset, peszachkor a szédemlő a négy pohár bor kötelező. Nem kétséges, hogy csak kóser bor kerülhet a jámbor ember asztalára. De mitől kóser a bor? *Kalmanovits Miklóstól*, a tokaji hitközség elnökétől és *Zév Páskesztől*, az ortodox hitközség főtitkáráról kértünk felvilágosítást. Kalmanovits bár Budapesten született, de azon a vidéken gyerekeskedett. Nagyszüleinek 7 gyermekük volt, ebből 3-an jöttek vissza az elhurcolásból, a nagypapa is ott maradt, így a nagymama a kis Miklós nevelésével vigasztalódott. Kicsi, de pontosan félméterű puttonyt készítették számára, így két puttony után húztak egy strigulát. A szüretet bárki végezheti egészen a présig. A hős időkben taposással préselték a szőlőt. Ehhez már szombattartó vallásos zsidó emberek kellettek. Emlékezzünk meg *Kohn Sándor* bácsiról, akinek kitűnő borát a nagyvilágban is keresték. Amikor az ötvenes években mindenből – almából, kukoricából – készült a bor, csak éppen szőlőből nem, a jeles külföldi vendégeket Sándor bácsi borával kínálták meg. Ilyenkor a csajka, a kormány kocsjá gyakran megfordult a vidéken. Innen küldtek kiváló bort a pápának is. Megjegyezzük, Vésprélen is csináltak kóser bort, bár kissé savanykásat, de az is szőlőből készült, és az egyszerű ember számára is elérhető volt meghatározott helyeken.

Kohn Sándor a bácsi nevet csak tekintélyével érdemelte ki, hiszen ötvenéves volt, amikor 1960-ban meghalt. E szomorú esemény hosszú időre pontot tett a Tokaj vidéki kóser bor termelésére. A nyolcvanas években antwerpeni hechserral – engedéllyel – édes bort hoztak forgalomba. A kilencvenes években helybeli kezdeményezésre *Hoffmann* rabbi aláírásával került forgalomba kóser bor. A rabbi halálával ez az akció megszűnt.

Tarcali szakemberek keresték meg az ortodox hitközséget 2009-ben azzal, hogy a megszakadt fonalat újra össze lehet kötni. A hitközség pecsétjével, ráv *Weisberger T. Mojse* főrabbi hechserral újra működhetett a borászat. Mint fent írtuk, a környék munkásaival lehetett szüretelni és a présig vinni a szőlőt. A technológia nagyon nagyot változott. Ma már nincs taposás, a gép végzi a héj, a magok, a száraz kiválasztását és a folyadék szűrését. A tartályba a gyümölcsöt kizárólag szombattartó vallásos személyek tehetik be. A gombokat kitűnő szakemberek útmutatása mellett szintén csak vallásilag megbízható egyének kezelhetik. Nagyon fontos a palackba töltés, a dugózás és a kupakkal való lezárás. Ezután bárki hozzányúlhat az üveghez. A palack felnyitása és a nyitott üvegből a pohárba öntés szintén szombattartó, vallásos ember feladata.

Hétezer félliteres üveg kóser bort gyártottak féledes minőségben. Technológiai minősítése a borbíró szerint igen jó volt, 14,5%-os, jóllehet a megengedett cukor hozzáadást mellőzték. E módszerrel más bor a 12–12,5 fokot éri el. Persze a fogyasztó dönti el, hogy ízlik-e neki a nedű vagy sem, elég testes, bársonyos-e az ital. Az esetleges bírálatokat is nyitott füllel hallgatják az illetékesek, ha van rá igény, októberben újra lehet szüretelni, és akkor folytatható a gyártás. A stáb vállalja e nem könnyű munkát, a döntés a vásárlóké.

Deutsch Gábor

(H)éberség

Engedjék meg, hogy a most következő történet előtt egy önvallomást tegyek. Úgyis a nagy nyilvánosság előtt történeti vivisekciók korát éljük, hát én most az Új Élet hasábjain kezdem. A tévés kibeszélőshow csak ezután jön, ha hívnak. Bevallom, hogy életem kísérő szenvedélye fiatalokom óta a kártya. Szerénység nélkül elmondhatom, hogy Magyarország első öt legjobb ultistája közé tartozom. Az első négy már halott. Az ultizást, ezt az utóbbi időben legalizált, immár hungarikumnak számító kártyajátékot szinte minden vendéglátó-ipari egységben űzik. Az elmúlt években több ultiversenyen vettem részt, szép sikerrel. Az ulti társasjáték, legalább hárman játsszák, és egy bajnokságon legalább 50 ember részt vesz, ezért értelemszerűen ezen a klánon belül új ismeretségekre tettem szert. Így kerültem „szenvédelly-ismeretségbe” többek között egy rendőrtiszttel is. Az illető régebben határőr volt, de a kényszerű racionalizálás során a zöld egyenruhát lecserélte kékre. Jelenleg a REBISZ (Rendészeti Biztonsági Szolgálat) tagja, és mint ilyen, a Ferihegyi repülőtérén teljesít szolgálatot. Ultimites időben nemrégiben megszólalt a telefonom, és ő volt benne. Hosszas udvariassági körök futása után megvallotta, hogy „zsidó ügyben” szeretne tőlem felvilágosítást kapni. Elmondta, hogy vitába bonyolódott az egyik előjárójával, tudniillik járőrözés közben felfigyeltek arra, hogy a jól elkülönített izraeli becsekkoló pultnál sok talpig feketébe öltözött, nagy kalapos férfi látható, akiknek derekán a mellény alól több fehér rojt lóg ki. Ne haragudjak, de ő tőlem kérdezi, hogy ez része-e valamiféle zsidó rituális öltözködési normának, mert ha nem, öket megtanulták fejtágtón, hogy az a rojt lehet egy bomba detonátora is. Legyűrtem a nevetési ingert, és magamban nyugtáztam, hogy a jól képzett rendőrtiszt nemcsak azt nem tudja, hogy mi a cicsesz, de bizonyára azt sem, hogy mi az amhoorec. Mert ha ez utóbbi szó tartalmát ismerné, nem engem hírna föl egy halachikus fejtörő megoldásáért. De hát az ember hiú, így Muszáj Herkulussé lényegültem, és megmagyaráztam neki: amit ő lát, az része az ortodox zsidók öltözködésének, magyarul imarajt, héberül cicsesz, ami a legtrikább esetben robban, hacsak nem szellemileg. Tudom, hogy volt Izraelben példa már arra, hogy terrorista chászid zsidónak öltözve robbantotta fel magát. Nem valószínű, hogy a Ferihegyen hazautazásukra váró ortodox zsidók között is ilyen legyen.

Spánn

A pápai születésű Hámori András az idei Könyvhétre jelentette meg „Egy srác a mozi mellől” című családregényét, amelyben gyermekkorától felnőttkoráig jeleníti meg életének egy-egy mozzanatát, az adott kor valószínű ábrázolásával.